

Analiza rynku turystycznego Bułgarii.

Aleksandra Szustak

I rok SUM TiR

Gr. T2

Numer indeksu:36993

Kraków 2009

Wstęp

Celem mojej pracy jest analiza rynku turystycznego Bułgarii, czyli dokładne zebranie sprawdzonych oraz aktualnych informacji związanych z ekonomicznym aspektem uprawiania turystyki. Dla pełnego obrazu omawianego kraju w pracy opisuję również środowisko naturalne oraz infrastrukturę i zabytki, co pozwoli czytelnikowi na lepsze zapoznanie się z pięknem Bułgarii. Pozyskane przeze mnie materiały pomogą zarówno znawcom bułgarskiego rynku turystycznego, jak i osobom, które po raz pierwszy zetkną się z tym tematem, zapoznać się z aktualnymi danymi statystycznymi i analizami dotyczącymi turystyki na omawianym obszarze. Rezultat przeprowadzonej analizy tworzyć będzie ciekawe źródło informacji dla biur podróży, organizatorów turystyki oraz studentów turystyki i rekreacji.

Uważam, że Bułgaria, której analiza rynku turystycznego jest celem mojej pracy należy do interesujących oraz godnych bliższego poznania. Poprzez swą pracę chciałabym zachęcić nie tylko studentów turystyki, ale też inne osoby do zaznajomienia się z kulturą, infrastrukturą i pięknem jakie ten kraj posiada.

Dla podmiotowego opracowania mojej pracy w pierwszej fazie zebrałam dostępną publikowaną literaturę. Następnym punktem mojej pracy była analiza dostępnych danych statystycznych. Następnie zebrane w początkowej fazie mojej pracy materiały i informacje pogrupowałam w odpowiednie rozdziały i podrozdziały. Dzięki temu powstał spis treści, według którego mogłam rozpocząć pisanie dalszej części mojej pracy.

Całość mojej pracy tworzą cztery odrębne rozdziały. Rozdział pierwszy składa się z zebranych informacji na temat Bułgarii. W całości poświęciłam go położeniu geograficznemu, ludności, religiom, a także warunkom rozwoju turystyki, gdzie przedstawiłam główne regiony turystyczne oraz najważniejsze atrakcje turystyczne Bułgarii. Rozdział drugi dotyczy rynku recepcji turystycznej. Przedstawiłam tu liczbę przyjazdów do Bułgarii, czy też kierunki z których przyjeżdżają turyści. W podrozdziałach zawarłam również informacje na temat profilów turystów przyjeżdżających z zagranicy, środków lokomocji z jakich korzystają itp. Rozdział trzeci to rynek emisji turystycznej. Rozdział ten podzieliłam na turystykę krajową i zagraniczną i analogicznie do rozdziału drugiego skupiłam się na przedstawieniu informacji na temat podróży zagranicznych Bułgarów. Ostatni rozdział- czwarty to znaczenie rynku turystycznego Bułgarii dla Polski.

W swojej pracy korzystałam z szeregu różnego rodzaju przewodników i stron internetowych, w celu przedstawienia regionów oraz atrakcji turystycznych występujących

w Bułgarii. Dla przedstawienia rynku recepcji i emisji turystycznej swoją uwagę skupiałam na analizach i statystykach dostępnych w Internecie.

I. Bułgaria- podstawowe informacje.

1.1. Wprowadzenie.

Podstawowe informacje i wskaźniki o Bułgarii.

Nazwa: Bułgaria

Stolica: Sofia

Powierzchnia: całkowita: 110 910 km²
 ląd: 110 550 km²
 woda: 360 km²

Długość granic: całkowita granica lądowa: 1808 km
 długość wybrzeża: 354 km

Ludność: 7 204 687.

Gęstość zaludnienia: 65 osób/km²

Przyrost naturalny: -0,79% (w 2009r.)

Religie: prawosławni 82,6%, muzułmanie 12,2%, chrześcijanie 1,2%, inne 4%.

Ustrój polityczny: republika parlamentarna.

Podział administracyjny: od 1999 roku Bułgaria dzieli się na 28 obwodów.

Główne miasta (liczba ludności w tys.): Sofia- 1 179 000, Płowdiw- 340 000, Warna- 312 000, Burgas- 229 000.

Język urzędowy: bułgarski.

Jednostka monetarna: 1 lewa = 100 stotinek (BGN).

Produkt krajowy brutto (PKB): całkowity- 45 086 mld USD, na osobę- 5946 USD.

Bułgaria należy do najszybciej rozwijających się pod względem przemysłu turystycznego państw w Europie. Pomimo posiadania niesamowitych nadmorskich kurortów oraz popularności wśród turystów nadal pozostaje nieodkrytym krajem. Jej piękne meczety, bogato zdobione cerkwie, doskonale zachowane wioski i bogaty folklor pozwalają zaliczyć ten kraj do skansenu kultury bałkańskiej. Góryste obszary dostarczają jedne z najlepszych w Europie tereny do górskich wędrówek, a piaszczyste wybrzeże Morza Czarnego zadowolą każdego entuzjastę kąpieli morskich i słonecznych.

Położenie i warunki naturalne Bułgarii.

Bułgaria położona jest w południowej Europie nad Morzem Czarnym, w południowo-wschodniej części Półwyspu Bałkańskiego. Od północy graniczy z Rumunią, od zachodu z Serbią i Macedonią, od południa z Grecją i Turcją.

Mapa nr 1. Położenie Bułgarii.

Źródło: strona internetowa www.portalwiedzy.onet.pl (25.04.2009)

Bułgaria to kraj o urozmaiconej rzeźbie terenu. Około 60% powierzchni zajmują tereny wyżynne i górskie położone na wysokości powyżej 600 m n.p.m.¹ W południowo-zachodniej Bułgarii leżą masywy górskie Rodopy i Pirin oraz najwyższy masyw Riła, gdzie znajduje się najwyższy szczyt Bułgarii i całego Półwyspu Bałkańskiego - Musała (2925 m n.p.m.). Rodopy to obszar obfitujący w szlachetne minerały i rudy, a także ziemie zdatne do uprawy tytoniu i wypasu owiec. Góry Pirin należą do najdzikszych pasm kraju, z 45 szczytami o wysokości przekraczającej 2590 m n.p.m. Zbudowane z granitu górskie szczyty upstrzone są lodowcowymi cyrkami, u których stóp powstało 186 jezior. Bułgarię południowo-wschodnią zajmuje rozległa Nizina Górnotracka, a na południe od niej, na granicy z Turcją, niskie góry Sakar i Strandża. Na północy rozciąga się Nizina Naddunajska, która wbrew nazwie jest pagórkowatym regionem z żyznymi glebami, na których uprawia się kukurydzę, winorośl i słoneczniki. W środkowej części Bułgarii leży jej główny masyw górski – Stara Płanina (Bałkan) wraz z pasem Kotlin Zabałkańskich.

¹ Źródło: Z. Kruczek, *Europa. Geografia turystyczna*, Proksenia, Kraków 2005, s.189.

Mapa nr 2. Mapa fizyczna Bułgarii.

Źródło: strona internetowa www.terazbulgaria.eu (25.04.2009)

Tab. nr 1. Najwyższe szczyty Bułgarii.

Góra	Wysokość (w m n.p.m.)	Pasma górskie
Musala	2925	Riła
Wichren	2915	Pirin
Botew	2376	Stara Planina

Źródło: strona internetowa <http://pl.wikipedia.org/wiki/Bulgaria> (30.04.2009)

Najwyższym szczytem Bułgarii jest Musala- 2925 m n.p.m. Należy do masywu Riła. Jest to najwyższy szczyt Bułgarii, Europy Wschodniej oraz całego Półwyspu Bałkańskiego.

Klimat.

Tab. nr 2. Średnie temperatury w °C w wybranych miejscowościach.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Borowiec	-1	1	5	9	15	19	22	23	16	12	6	1
Płowdiw	1	3	7	12	17	23	23	24	19	13	8	3
Sofia	-1	1	5	10	15	19	23	24	16	12	6	1
Warna	3	6	6	12	17	22	24	23	20	16	10	4

Źródło: Przewodnik Pascala. Bułgaria, Pascal, Bielsko- Biała, 2006, s. 91.

Bułgaria leży w strefie klimatu umiarkowanie ciepłego. Pomimo swojej niewielkiej powierzchni posiada niezwykle złożony i zmienny klimat. Lato jest długie i suche, a zima (na obszarach położonych z dala od morza) bardzo chłodna². W lipcu i sierpniu mieszkańcy dużych miast doświadczają dotkliwych upałów. Na Pogórzu Bałkańskim, Nizinie Naddunajskiej oraz na zachodnich wyżynach kraju panuje klimat kontynentalny. W części południowej Bułgarii i wyższych partiach Rodopów klimat jest zbliżony do śródziemnomorskiego. Klimat typowo górski występuje tylko w wysokich rejonach Bałkanów, Rile, Pirinu oraz w górach na pograniczu Serbii i Czarnogóry. Najwyższe temperatury występują w regionach: wpływów śródziemnomorskich, czarnomorskim oraz przejściowego klimatu umiarkowanego. Średnie temperatury lipca wynoszą od 22°C (Warna) do 28°C (Petricz), zaś stycznia od —1°C (Sofia) do 3°C (Warna). Na północy średnie temperatury lipca i stycznia są ok. 2°C niższe w porównaniu z centrum kraju. Lato (temperatury dzienne powyżej 15°C) trwa od 5 miesięcy na północy do 6 na południu, zaś zima (temp. dzienne poniżej 5°C) od 4 miesięcy na północy do 2,5 miesiąca na południu kraju. Latem występują typowe dla krajów południowej Europy okresy suszy, trwające do 3 miesięcy (na północy do 2 miesięcy), kiedy upały mogą dojść do 40-42°C. Tak ekstremalne temperatury są rzadkością na wybrzeżu, na co wpływa bliskość morza. Średnia opadów w Bułgarii wynosi ok. 630 mm rocznie. Obszar od Dobrudży położonej w północno-wschodniej części kraju do północnej części Równiny Trackiej zwykle otrzymują mniej niż 500 mm opadów rocznie. Pozostała część Równiny Trackiej i Niziny Naddunajskiej mniejsze niż 500 mm, a Równina Tracka jest często przedmiotem letnich susz. Wyżej położone obszary mają największe opady, które sięgają nawet do 2540 mm rocznie.

Przyroda i stosunki wodne.

Szata roślinna Bułgarii jest silnie urozmaicona głównie dzięki położeniu kraju w trzech strefach klimatycznych (kontynentalnej, śródziemnomorskiej i stepowej). Około 1/3 powierzchni kraju porastają drzewa:

- iglaste (świerki, jodły, jałowce, sosny zwyczajne, czarne, wejmutki oraz rumelijskie) dominujące w wysokich partiach gór Riła, Pirin i zachodnich Rodop;
- liściaste (buk, dąb, leszczyna, grab, lipa, jesion) dominujące w Średniej Gorze, Starej Płaninie oraz w Strandży.

² Przewodnik Pascala. Bułgaria, Pascal, Bielsko- Biała 2006.

Na obszarach Masywów Pirin, Riła i Rodopy wyróżnia się duże bogactwo ziół, kwiatów oraz grzybów. Rosną tam gatunki, których nie spotkamy już w pozostałych częściach Europy oraz takie, które rosną tylko w Bułgarii, np. lukrecja gładka.

Rzeki Bułgarii należą do zlewiska Morza Czarnego i Egejskiego. W zlewisku czarnomorskim najdłuższą rzeką jest Dunaj o długości 471 km w granicach Bułgarii. Do Morza Egejskiego swoje wody odprowadzają Marica, Struma i Mesta. Rzeki wykorzystywane są głównie do nawadniania i produkcji energii elektrycznej. Jeziora są nieliczne i niewielkie. Występują głównie wzdłuż wybrzeża. W górach Pirin i Riła znajduje się około 260 jezior pochodzenia polodowcowego o niewielkiej powierzchni. W Starej Płaninie znajduje się największy wodospad w Bułgarii i zarazem największy w całych Bałkanach – Rajsco Praskalo. Bułgaria posiada około 200 źródeł mineralnych, z czego 1/3 to źródła termalne.

Ludność.

Bułgarię zamieszkuje 7 204 687 mln osób. Nie jest to jednak kraj jednorodny pod względem etnicznym. Zamieszkują tu m.in. Bułgarzy, Turcy, Macedończycy, Cyganie itp.³

Tab. nr 3. Grupy etniczne w Bułgarii wg spisu ludności z 2001 r.

Grupy etniczne	Liczba osób w %
Bułgarzy	83,9
Turcy	9,4
Cyganie	4,7
Inni	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie strony internetowej
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bu.html> (20.04.2009)

Wśród ludności zamieszkującej Bułgarię największą liczbę stanowią Bułgarzy- około 83,9 %. Następną co do wielkości grupą etniczną są Turcy- około 9,4 % oraz Cyganie- 4,7 %. Do pozostałych 2% ludności zamieszkującej kraj należy zaliczyć między innymi Macedończyków, Tatarów oraz Armeńczyków. Żyją tu również grupy ludności żydowskiej, greckiej, rosyjskiej itd.

³ www.wikipedia.pl (20.04.2009)

Tab. nr 4. Struktura wiekowa.

Wiek	Liczba osób w %	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet
0-14	13,8	509 544	484 816
15-64	68,5	2 426 060	2 508 772
64 i więcej	17,7	518 711	756 784

*Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony internetowej
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bu.html> (20.04.2009)*

W grupie wiekowej 0-14 lat przeważającą grupę stanowią mężczyźni- 509 544 tys. W przedziale 15-64 lata- aż 2 508 772 mln stanowią kobiety. Podobnie jest w przedziale 64 i więcej, gdzie dominującą grupę stanowią kobiety- 756 784 tys.

Kilka ciekawostek na temat Bułgarii.

- Język ciała- w Bułgarii kręcenie głową na boki oznacza „tak”, a kiwanie w górę i w dół „nie”- czyli odwrotnie niż u nas. Machanie ręką natomiast oznaczające u nas pozdrowienie czy też pożegnanie w Bułgarii oznacza wołanie kogoś. Często jest to przyczyną wielu nieporozumień między obcokrajowcami, a ludnością zamieszkującą ten kraj.
- Noc w Bansko- w okresie świąt wielkanocnych i podczas lata do wioski Bansko przyjeżdżają tłumy sofijczyków, aby w którejś z licznych restauracji zjeść dania z grilla i posłuchać ludowej muzyki.
- Jogurt- jest to ogólnodostępny, dobry i zdrowy jogurt (kiseło mliako), który najlepiej smakuje z Banicą, pysznym francuskim ciastem.
- Raj dla ornitologów- najlepsze tereny do obserwowania ptactwa rozciągają się wokół jeziora Srebyrna, Madżarowa i w okolicy Burgas. A terenie, gdzie można spotkać wiele gatunków miejsca w hotelach należy rezerwować z dużym wyprzedzeniem.
- Gabrowo to miasto, niczym polski Wąchock, jest obiektem wielu bułgarskich dowcipów, a jego mieszkańcy słyną ze skąpstwa przewyższającego szkockie.
- W Bułgarii rodzice uczniów, którzy często wagarują, tracą prawo do dodatków na dzieci. Nowy rodzaj kary obowiązuje od ostatniej jesieni.
- 14 lutego, podczas gdy w Polsce świętujemy walentynki, w Bułgarii obchodzone jest święto wina.

1.2. Warunki rozwoju turystyki.

Atrakcje turystyczne.

Główne regiony turystyczne Bułgarii to: pobraże Morza Czarnego, masywy gór Riła, Pirin, Rodopy, Dolina Dunaju oraz miasta: Sofia, Płowdiw, Veliko Tyrnowo, Melnik, Plewen⁴.

• **Pobrzeże Morza Czarnego**

Pobrzeże Morza Czarnego ma długość 387 km i jest to najważniejszy region turystyczny kraju, posiadający wysokie walory wypoczynkowe oraz dużą koncentrację bazy noclegowej. Temperatura powietrza w okresie letnim osiąga 25-30°C. Szczyt sezonu turystycznego trwającego od końca maja do września przypada na sierpień. W tym okresie dość trudno znaleźć wolne pokoje, a podróżując samotnie trzeba być przygotowanym na konieczność zapłacenia stawki za cały pokój lub dzielenia go z obcą osobą. Atrakcyjność turystyczną wybrzeża dodatkowo podnosi jego południowo- zachodnia ekspozycja oraz obecność płytkich lagunowych jezior. Prawie nieprzerwanym pasmem ciągną się wzdłuż brzegu morskiego liczne kurorty, kąpieliska i miejscowości wypoczynkowe. Do najważniejszych i najbardziej znanych należą:

Warna- należy do najstarszych miast Europy (VI w.p.n.e.) i najstarszych kąpielisk czarnomorskich. Współcześnie jest to trzecie co do wielkości miasto Bułgarii, ważny ośrodek ekonomiczny i kulturalny, miasto międzynarodowych festiwali, konkursów i kongresów. Miasto emanuje atmosferą nadmorskiego kurortu. Pod względem liczby atrakcji turystycznych i muzeów Warna może konkurować z Sofią i Płowdiwem. Działa tu szereg świetnych placówek, np. Muzeum Archeologiczne- będące jedną z najwspanialszych kolekcji trackich dzieł sztuki w Europie i największy bułgarski zbiór rzeźb funeralnych z czasów przedrzymskich, a także osobliwe Muzeum Historii Medycyny. Warte obejrzenia są również termy rzymskie- okazałe ruiny łaźni, stanowiące centrum życia kulturalnego i towarzyskiego bogatej rzymskiej kolonii Odyssos. Największym wydarzeniem kulturalnym jest Warneńskie Lato- wielki, przyciągający światowych artystów festiwal muzyki poważnej, ludowej oraz jazzu. W odległości kilku kilometrów na północ od Warny leżą kompleksy wypoczynkowo- kąpieliskowe- Sweti Konstantin i Helena oraz Złote Piaski. Atrakcją położoną w pobliżu Złotych Piasków jest

⁴ Przewodnik Pascala. Bułgaria., Pascal, Bielsko- Biała 2006.

wykuty w skale monastyr Aładża. Dalej na północ leży stare miasteczko Bałczik, w którym mieszczą się pałac i ogrody rumuńskiej królowej Marii, a obok niego zbudowano kąpielisko Albena z 12 tys. miejsc noclegowych.

Burgas- należy do największych portów morskich Bułgarii, a jednocześnie jest jednym z ważniejszych kurortów wybrzeża, opierający swoje funkcje uzdrowiskowe na występujących w pobliżu wodach mineralnych i leczniczych piaskach. Jest to ładne i niezatłoczone miasteczko, omijane przez większość turystów zmierzających do bardziej uczęszczanych miejscowości na wybrzeżu. Do głównych atrakcji miasta można zaliczyć park Nadmorski- rozległy, zadbany teren pełen klombów, posągów, fontann i kawiarenek, a także Muzeum Archeologiczne gromadzące wotywne tablice z czasów rzymskich, tracką biżuterię i naczynia z okresu neolitu.

Nesebyr- charakteryzuje się wspaniałą XIX- wieczną drewnianą zabudową oraz średniowiecznymi cerkwiami, co sprawia że miasto stanowi jedną z największych atrakcji bułgarskiego wybrzeża. W dobrym stanie zachowały się tu zabytki sztuki bizantyjskiej- kościół św. Pantokratora, św. Jana Chrzciciela, a także ruiny świątyń Afrodyty, Apollina i Dionizosa.

- **Riła**

Kolejnym istotnym pod względem turystycznym regionem jest masyw górski Riła, należący do najwyższych pasm górskich Bułgarii. Jego najwyższym szczytem jest Musala- 2925 m n.p.m., a na wysokości 2100- 2500 m n.p.m. znajduje się ponad 150 malowniczych jezior. Największą atrakcją turystyczną w rejonie gór Riła jest Monastyr Rilski- ceniony zarówno ze względu na walory architektoniczne, jak i malownicze górskie położenie. Słynne jest również uzdrowisko Saparewa Bania z najgorętszym źródłem mineralnym Europy- 91,5°C. Warto również zwrócić uwagę na Maliowicę zwaną w Bułgarii „alpejskim rajem” leżącą na wysokości 1750 m n.p.m. Jest to ustronna, mała baza turystyki pieszej, z ograniczoną ale satysfakcjonującą infrastrukturą narciarską i jednym hotelem.

- **Pirin**

Pirin to drugi obok Riły masyw górski Bułgarii zachwycający swym alpejskim krajobrazem. Dysponuje licznymi źródłami mineralnymi i atrakcyjnymi walorami dla

turystyki górskiej i narciarskiej. Popularne są tu wycieczki na najwyższy szczyt- Wichren 2915 m n.p.m. Do ważniejszych ośrodków turystycznych należy zaliczyć:

Bansko- kwitnące centrum turystyczne, które umiejętnie łączy tradycję bułgarskiej architektury z zaletami wakacyjnego kurortu, stanowi dobry punkt wypadowy na szlaki Parku Narodowego Pirin. Inaczej niż w przypadku wielu innych bułgarskich miast, nowoczesne centrum ładnie współgra ze starymi dzielnicami, labiryntami brukowanych uliczek, gdzie obramowane drewnem kamienne domy kryją się za grubymi murami.

Dobryniszte- wioska stanowi wygodny punkt tranzytowy w drodze do wschodnich rejonów łańcucha Pirin, głównie za sprawą wyciągu krzesełkowego Goce Delczew.

- **Rodopy**

Rodopy to popularny rejon turystyki górskiej, posiadający tereny do uprawiania turystyki narciarskiej, źródła mineralne oraz rozległe lasy. Rodopy to wyśmienite pasmo górskie dla amatorów turystyki pieszej- zwłaszcza część środkowa i zachodnia, speleologów- rejon Trigradu, ornitologów- okolice Madżarowa i miłośników innych form aktywnego wypoczynku. Do ważniejszych ośrodków turystycznych należy zaliczyć:

Pamporowo- nazywane „klejnotem Rodop” to przede wszystkim popularny ośrodek narciarski. Jego łagodny klimat i gruba pokrywa śnieżna sprzyjają amatorom białego szaleństwa. Nie brakuje tu wspaniałych stoków i tras o zróżnicowanym stopniu trudności. Latem ta położona w krainie gór i jezior miejscowość jest świetną bazą dla miłośników wycieczek pieszych i rowerowych.

Welingrad- miasto z licznymi źródłami mineralnymi, znakomitą klimatem i zielonymi parkami, należące do najpopularniejszych uzdrowisk w kraju. Główne atrakcje tej okolicy to odkryte baseny z wodami leczniczymi, ośrodki uzdrowiskowe oraz hamman z czasów osmańskich- Łaźnia Krzemieniowa.

- **Dolina Dunaju**

Położone nad Dunajem miejscowości są atrakcyjne krajoznawczo i turystycznie. W okolicach miasta Ruse, w miasteczku Rozgrad zachowały się ruiny rzymskiej twierdzy Abrittus, meczet i pamięć o bitwie Rzymian z Gotami. W mieście Silistra zachowała się

pierwotna tracka osada- później rzymska i turecka twierdza. Koło Silistry powstał rezerwat przyrody Srebarna, chroniący tereny podmokłe- rośliny i ptactwo wodne. Ciekawym miastem jest też Pleven- kiedyś rzymska twierdza, zachowane cerkwie, most na rzece Jantra, fragmenty rzymskich świątyń.

Poza wymienionymi rejonami ruch turystyczny o charakterze głównie krajoznawczym skupiają niektóre miasta Bułgarii. Należą do nich przede wszystkim:

Sofia- jest centrum turystycznym, kulturalnym i naukowym Bułgarii, miastem licznych zabytków z czasów rzymskich i bizantyjskich. Do jej głównych atrakcji zalicza się:

- Sobór Aleksandra Newskiego- najważniejszy zabytek religijny stolicy, majestatyczna neobizantyjska świątynia, która w założeniu twórców miała symbolizować przyjaźń bułgarsko- rosyjską.
- Narodowe Muzeum Historyczne- z bogatą kolekcją skarbów archeologicznych.
- Cerkiew Bojańska- niepozorna budowla, we wnętrzu kryjąca niezrównane freski, prawdziwe arcydzieło bułgarskiej sztuki średniowiecznej.
- Synagoga- pochodząca sprzed I wojny światowej pięknie odrestaurowana świątynia, centralny obiekt wracającej ostatnio do życia dzielnicy żydowskiej.

Płowdiw- to urzekające urodą najbardziej malownicze miasto Bułgarii, będące drugim co do wielkości ośrodkiem kraju. Jedną z największych atrakcji stanowi starówka, świadcząca o długiej i bogatej historii miasta.

Wielkie Tyrnowo- zbudowane na urwiskach zabudowania miasta robią wrażenie na turystach. Średniowieczne fortyfikacje opasujące twierdzę Carevec dodają temu miejscu szczególnego dramatyzmu. Jeszcze piękniejsze są skupiska starych domów, tworzące malownicze rafy, przecinane schodami i wąskimi uliczkami.

Obiekty Bułgarii wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury UNESCO

1. 1979 r.- Cerkiew Bojana w Sofii.
2. 1979 r.- Jeździec z Madary (k. Szumenu).
3. 1979 r.- wykuta w skale cerkiew Ivanowo k. Wielkiego Tyrnowo.
4. 1979 r.- Tracki grobowiec w Kazanłyku.
5. 1983 r.- Starożytne miasto Nessebar.

6. 1983 r.- Rezerwat przyrody Srebyrna.
7. 1983 r.- Park Narodowy Pirin.
8. 1983 r.- Rylski Monastyr.
9. 1985 r.- Tracki grobowiec w Sveshtri.

Dostępność komunikacyjna.

Samolot

Przeloty do Bułgarii bez przesiadki z Warszawy do Sofii oferuje PLL LOT. Do Sofii lata również Lufthansa (z przesiadką we Frankfurcie lub Monachium), a także węgierskie linie Malev. Główne lotniska znajdują się w Sofii i Warnie. Latem samoloty czarterowe lądują również w Burgas.

Pociąg

W sezonie letnim raz w tygodniu do pociągu relacji Kraków- Bukareszt jest dołączony wagon do Warny. Po sezonie można do Bułgarii dojechać z przesiadką w Budapeszcie i Belgradzie. Podróż trwa ok. 35 godz.

Samochód

W Bułgarii honorowane jest polskie i międzynarodowe prawo jazdy. Od 1 stycznia 2005 r. wprowadzono winiety dla wszystkich pojazdów.

II. Rynek recepcji turystycznej.

Przyjazdy turystów zagranicznych do Bułgarii w latach 2002-2008.

W ostatnich latach można zaobserwować stały wzrost liczby cudzoziemców odwiedzających Bułgarię. W 2008 r. ich liczba wyniosła 8 532 972 mln, co stanowi 10,4 % wzrost w porównaniu do 2007 r. W latach 2000-2004 krajem generującym największą ilość turystów do Bułgarii była Macedonia. W roku 2005 jej miejsce zajęła Turcja, którą rok później- czyli w 2006 roku wyprzedziła Rumunia utrzymująca swoją pozycję do tej pory.

Tab. nr 5. Turyści zagraniczni przyjeżdżający do Bułgarii w latach 2002-2008.

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Zmiany w % 2008/2007
Ogółem	5 562 917	6 240 932	6 981 597	7 282 455	7 499 117	7 725 747	8 532 972	10,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.html

Wielkość przyjazdów turystów z zagranicy do Bułgarii według kraju pochodzenia oraz celu wizyty.

Tab. nr 6. Przyjazdy turystów z zagranicy do Bułgarii według kraju pochodzenia oraz celu wizyty w 2008 r.

Kraj	Ogółem	Cel wizyty					2008/ 2007 %
		Turystyka	Gościnne	Cele zawodowe	Tranzyt	Inny	
Ogółem	8 532 972	4 765 700	98 478	418 374	2 753 144	497 276	10,4
UE	5 722 712	3 773 131	28 718	272 883	1 481 884	1 466 096	10
Pozostałe kraje europejskie	2 315 605	705 987	59 617	101 971	1 179 507	268 523	11,4
Inne kraje (Izrael, Kanada, USA, Japonia)	201 435	172 040	4 089	17 793	3 048	4 465	-2,2
Reszta świata	293 220	114 542	6 054	25 727	88 705	58 192	18,4
Rumunia	1 769 194	933 936	1 425	12 609	772 478	48 746	14,8
Turcja	1 116 680	29 233	18 233	51 639	906 601	110 974	2,5
Grecja	881 458	762 222	2 464	56 899	37 911	21 962	1,5
Niemcy	759 660	523 580	6 267	35 982	179 279	14 552	9,8
Wielka Brytania	370 908	328 696	3 875	25 572	7 237	5 528	2,8
Macedonia	323 400	104 114	29 282	12 007	106 796	71 201	34,0
Serbia	311 666	155 646	2 272	10 643	122 678	20 427	15,1
Rosja	296 918	242 478	7 117	16 984	5 735	24 604	19,2
Polska	257 713	136 784	424	5 794	100 774	13 937	16,3
Czechy	167 738	137 931	469	8 578	12 724	8 036	18,5
Holandia	165 231	63 278	1 109	8 682	89 414	2 748	8,7
Słowacja	161 621	118 846	194	4 383	28 283	9 915	14,9
Austria	157 027	49 599	2 654	20 451	77 879	6 444	11,3
Węgry	151 237	56 076	379	7 298	74 953	12 531	10,4
Ukraina	150 818	69 423	1 846	6 822	32 252	40 475	21,8

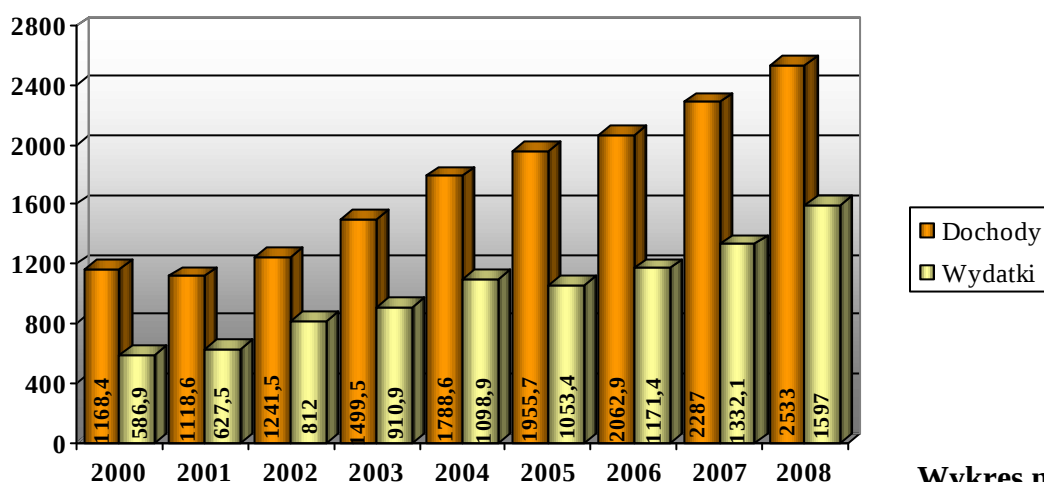
Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.html

W tabeli nr 5 przedstawiłam przyjazdy turystów zagranicznych do Bułgarii według kraju pochodzenia oraz celu wizyty. Swoją uwagę skupiłam na pierwszych piętnastu krajach, z których przyjeżdża największa liczba turystów do Bułgarii. Przedstawiłam również ogólną liczbę turystów, którzy odwiedzili w ubiegłym roku ten kraj, kraje UE, pozostałe kraje europejskie i świata. I tak całkowita liczba turystów w 2008 r. wyniosła 8 532 972 mln, co stanowi 10,4 % wzrost w porównaniu do roku 2007. Według Światowej Organizacji Turystyki liczba turystów (z włączeniem tranzytu) wyniosła 5 779 828 mln, co oznacza że ich liczba wzrosła o 12,2 % w porównaniu do roku 2007.

Na pierwszym miejscu pod względem liczby turystów odwiedzających Bułgarię znalazła się Rumunia z 1 769 194 mln turystów ogółem. W porównaniu z rokiem 2007 odnotowała 14,8 wzrost liczby turystów. Na drugim miejscu uplasowała się Turcja z 1 116 680 mln turystów oraz ze słabym rocznym wzrostem, który wyniósł tylko 2,5 %. Na kolejnym

miejscu znajduje się Grecja z 881 458 tys. turystów i rocznym wzrostem 1,5 %. Jest to najmniejszy wzrost wśród wymienionych krajów. W powyższej klasyfikacji Polska znajduje się na 9 miejscu z liczbą turystów 257 713 tys. oraz rocznym wzrostem 16,3 %. Największy wzrost odnotowano w przypadku Macedonii- 34%, a przepływ turystów z tego kraju wyniósł 323 400 tys.

Wpływy i wydatki z turystyki międzynarodowej.

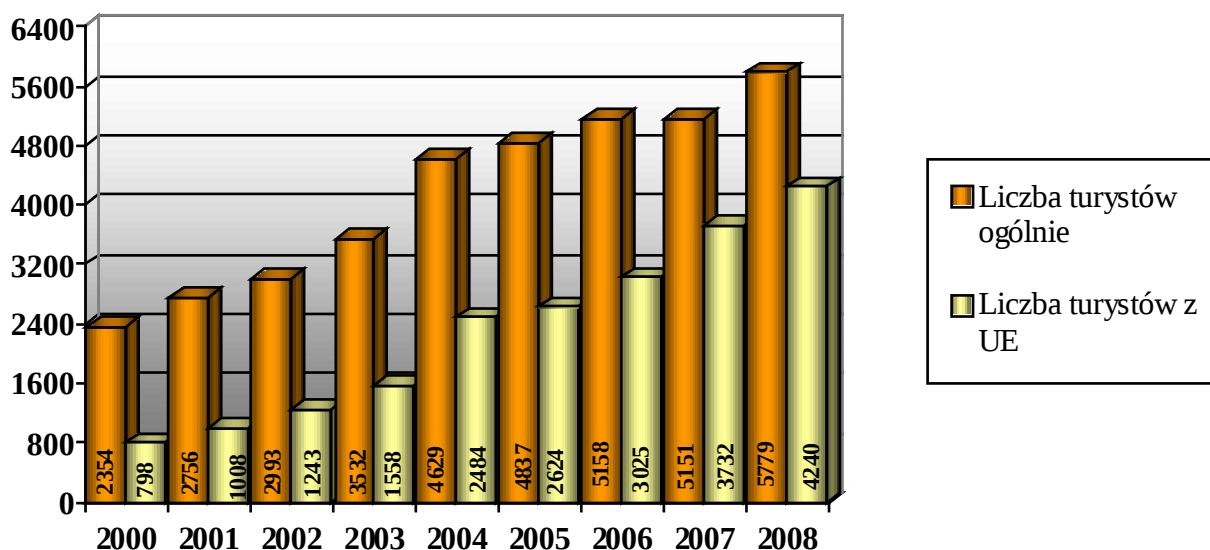
Wykres nr 1.

**Dochody i wydatki w turystyce międzynarodowej w 2008 r.
(w mln euro).**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Zgodnie z bilansem płatniczym z 2008 r. dochody z turystyki międzynarodowej (bez transportu) wyniosły 2 533 mln euro, co stanowi 10,8 % więcej od dochodów z roku 2007. Natomiast koszty podróży zagranicznych dla obywateli bułgarskich na rok 2008 wyniosły 1 597,8 mln euro. Nastąpił więc 19,9 % wzrost w porównaniu do wydatków z roku 2007.

Unia Europejska a Bułgaria.

Wykres nr 2. Ogólna liczba turystów, a liczba turystów z UE w latach 2000-2008 (w tysiącach).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Powyższy wykres przedstawia wzrost liczby turystów w latach 2000-2008. Jak widać Unia Europejska odgrywa istotną rolę w generowaniu rynku turystyki międzynarodowej w Bułgarii.

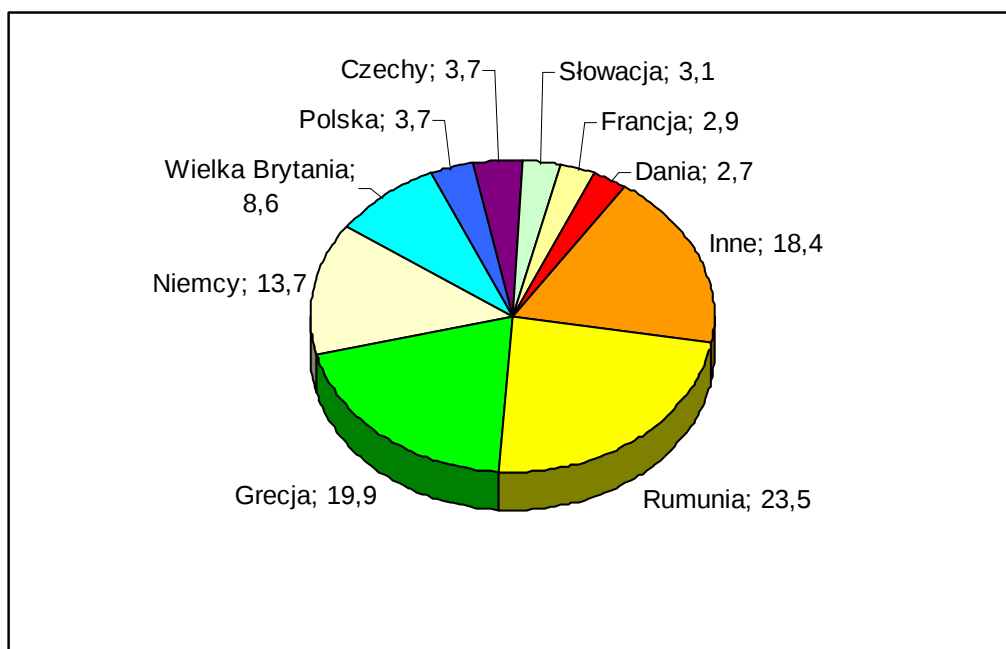
Tab. nr 7. Odwiedziny turystów z UE (bez tranzytu) w latach 2007- 2008 i ich udział w rynku turystycznym Bułgarii.

Państwa	2007	Udział UE w rynku turystycznym Bułgarii	2008	08/07%	Udział UE w rynku turystycznym Bułgarii
Ogółem (pomijając tranzyt)	5 151 283		5 779 828	12.2	
Ogółem z UE (pomijając tranzyt)	3 732 344		4 240 828	13.6	
Rumunia	750 083	20.1	996 716	32.9	23.5
Grecja	827 351	22.2	843 547	2.0	19.9
Niemcy	519 894	13.9	580 381	11.6	13.7
Wielka Brytania	353 597	9.5	363 671	2.8	8.6
Polska	144 032	3.9	156 939	9.0	3.7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Podobnie jak w powyższej tabelce, tak i na poniższym wykresie możemy zauważyć iż kraje Unii Europejskiej mają duży udział w rynku turystycznym Bułgarii. Największy udział ma Rumunia- 23,5 %, a następnie Grecja- 19,9 % oraz Niemcy- 13,7. Na 5 miejscu

znajduje się Polska z 3,7 % udziałem oraz 9,0 % wzrostem w porównaniu do roku ubiegłego.

Wykres nr 3. Udział procentowy poszczególnych państw w rynku turystycznym Bułgarii- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Przyjazdy turystów z Polski.

Tab. nr 8. Przyjazdy polskich turystów do Bułgarii w latach 2002- 2008.

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
102 106	193 989	236 381	211 032	158 018	221 593	257 713

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/socialActivities_e/Tourism_e.htm

Powyższa tabelka przedstawia przyjazdy polskich turystów do Bułgarii w latach 2002-2008. Najmniejsza liczba Polaków wyjechała do Bułgarii w 2002 r.- 102 106 tys. W 2003 r. liczba ta wzrosła o około 90 000 tys., a już rok później przekroczyła 230 000tys. Niestety w roku 2005 nastąpił spadek podróży i taka tendencja utrzymywała się aż do roku 2006, w którym Bułgarię odwiedziło tylko 158 018 tys. Polaków. Od roku 2007 nastąpił ponowny wzrost wyjazdów. W 2008 r. liczba polskich turystów wyjeżdżających do Bułgarii przekroczyła 255 000 tys.

Baza noclegowa.

Tab. nr 9. Baza noclegowa w Bułgarii z podziałem na miasta w 2008 r.

Dzielnica	Ilość ośrodków zakwaterowania	Ilość łóżek	Ilość dostępnych miejsc noclegowych
Ogółem	3 217	293 235	60 765 292
Blagoevgrd	186	14 141	4 484 486
Burgas	873	98 933	14 917 422
Varna	528	61 222	12 403 916
Veliko Tyrnowo	67	3 802	1 356 888
Vidin	27	651	219 366
Vratsa	20	881	275 662
Gabrovo	53	2 868	1 023 731
Dobrich	175	24 433	3 317 910
Karddzhali	19	905	330 441
Kyustendil	34	2 266	797 008
Lovech	74	3 814	1 199 757
Montana	25	1 193	414 667
Pazardzhik	66	3 930	1 404 963
Pernik	19	932	315 470
Pleven	12	952	346 770
Plovdiv	226	25 702	3 173 431
Razgrad	16	766	263 574
Ruse	39	1 663	567 955
Silistra	19	535	153 848
Sliven	65	2 011	702 366
Smolyan	287	11 318	3 661 475
Sofia	49	8 978	2 141 080
Sofia Cap.	149	13 822	4 646 594
Stara Zagora	40	3 087	1 083 523
Targovishte	18	557	201 092
Haskovo	34	1 733	625 616
Shumen	61	1 435	496 087
Yambol	36	705	240 194

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.htm

Wszystkich ośrodków zakwaterowania zbiorowego w roku 2008 było 3217, co oznacza że liczba ta spadła w porównaniu do roku ubiegłego o 83 ośrodki. Najwięcej obiektów znajduje się aktualnie w Burgas- 873 oraz w Varnie- 528, najmniej natomiast w Pleven - 12.

**Tab. nr 10. Całkowita liczba spędzonych nocy oraz dochód z noclegów (w levach)
w 2008 roku.**

Dostępna ilość miejsc noclegowych	Ilość spędzonych nocy		Przyjazdy do środków zakwaterowania zbiorowego		Przychody z noclegów	
	Ogółem	Przez cudzoziemców	Ogółem	Przez cudzoziemców	Ogółem	Przez cudzoziemców
60 765 292	18 295 403	11 802 017	5 025 299	2 226 185	740 999 077	520 658 918

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e/Tourism_e.html

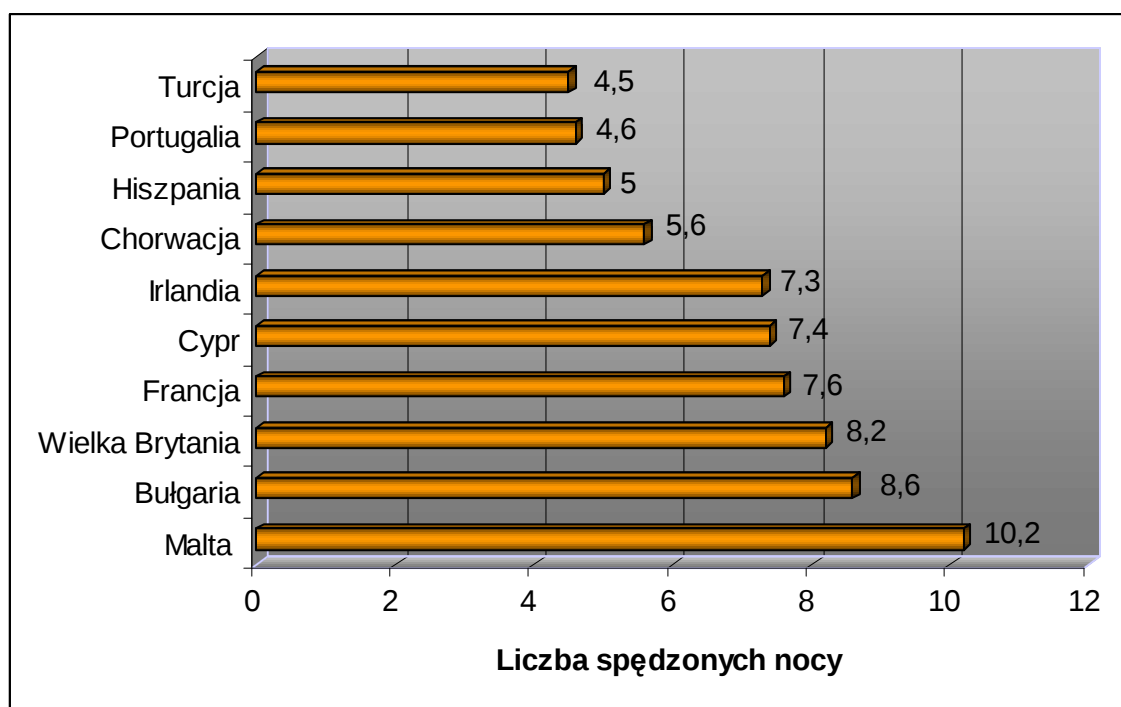
Na podstawie powyższej tabeli możemy zauważyć jak ogromne znaczenie dla rynku turystycznego Bułgarii mają przychody z noclegów osiągane dzięki turystom zagranicznym. Za ich pośrednictwem do budżetu państwa wpłynęło około 521 mln, co stanowi około 75 % wszystkich dochodów. W porównaniu z rokiem 2007 turyści zagraniczni wydali na noclegi ponad 189 mln więcej.

Tab. nr 11. Noce spędzone przez obcokrajowców w hotelach i innych ośrodkach zakwaterowania zbiorowego w 2004 r.

Hotele i inne ośrodki zakwaterowania zbiorowego		Inne ośrodki zakwaterowania zbiorowego		Ogółem liczba spędzonych nocy przez obcokrajowców	
W tys.	% wszystkich spędzonych nocy	W tys.	% wszystkich spędzonych nocy	W tys.	% wszystkich spędzonych nocy
10 139	74,8	164	27,5	10 304	72,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Tourism- Key to Growth and Employment”

Powyższa tabela pokazuje zainteresowanie obcokrajowców poszczególnymi rodzajami miejsc noclegowych oraz ilość nocy spędzonych w Bułgarii. 10 139 tys. turystów wybiera hotele oraz inne ośrodki zakwaterowania zbiorowego jak pensjonaty, motele. Inne ośrodki zakwaterowania zbiorowego wybiera 164 tys. turystów. Ogółem spędzili oni 10 304 tys. nocy w Bułgarii.

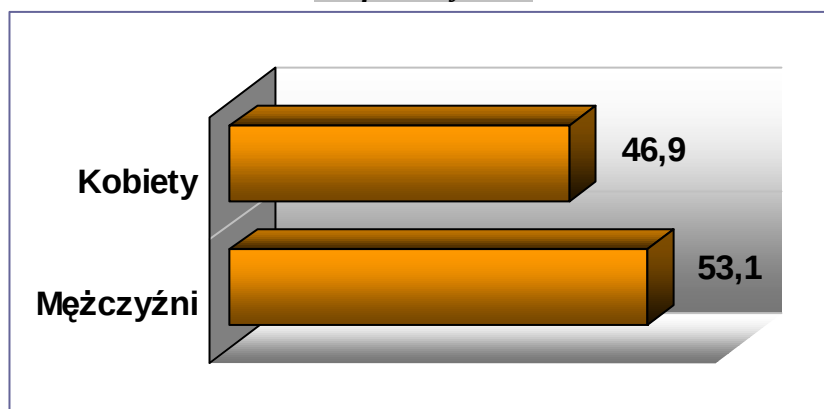

Wykres nr 4. Średnia długość pobytu obcokrajowców w Bułgarii we wszystkich ośrodkach zakwaterowania zbiorowego (liczba nocy) na tle innych państw europejskich w 2004 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Tourism- Key to Growth and Employment”

Na powyższym wykresie możemy zaobserwować na jak długo turyści zatrzymują się w wybranych krajach europejskich. Na pierwszym miejscu znajduje się Malta. Tu turyści zatrzymują się na około 10 nocy. Na drugim miejscu znajduje się interesująca nas Bułgaria, w której turyści zatrzymują się na około 8-9 nocy. Najkrócej turyści zagraniczni zostają w Turcji, Portugalii i Hiszpanii. Tam ich pobyt nie przekracza 5 nocy.

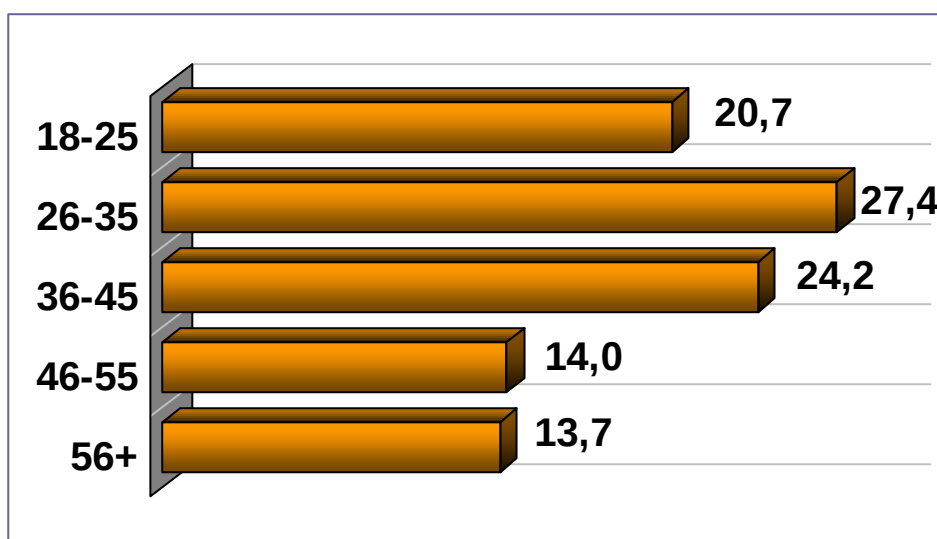
Profile turystów.

Wykres nr 5. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na płeć- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

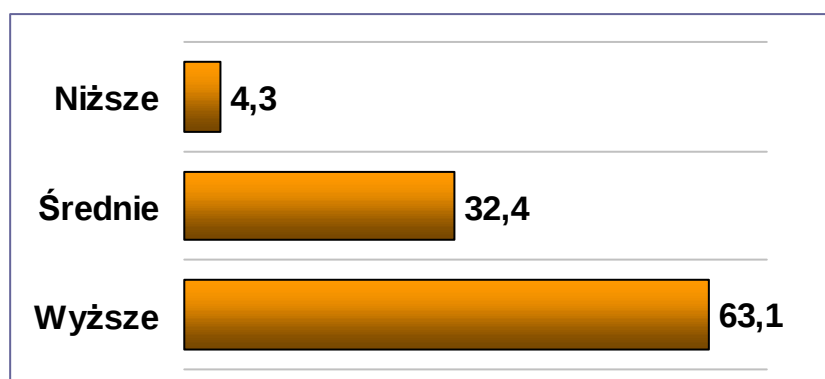
Wśród turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię przeważającą liczbę stanowią mężczyźni- 53,1 %. Kobiety stanowią 46,9 % turystów.

Wykres nr 6. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wiek- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

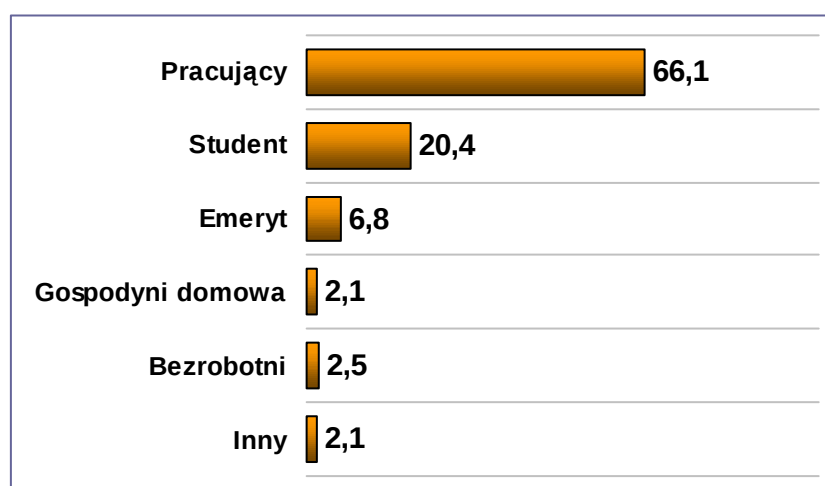
Wśród turystów odwiedzających Bułgarię przeważającą liczbę stanowią osoby w wieku 26-35 lat. Na drugim miejscu znajdują się osoby w wieku 36- 45 lat. Na kolejnym miejscu znajdują się turyści w wieku 18-25 lat. Najmniej jest cudzoziemców w wieku 46-55 lat oraz powyżej 56 lat.

Wykres nr 7. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wykształcenie- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

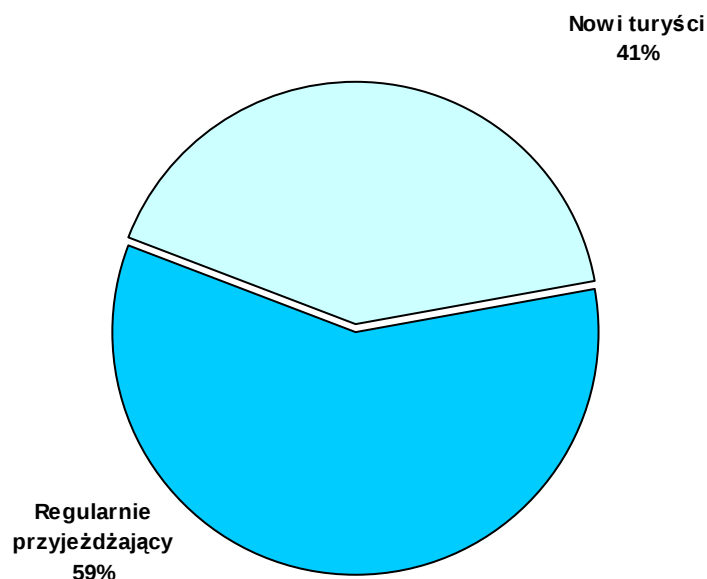
Wśród turystów odwiedzających Bułgarię dominującą grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym- 63,2 %. Turyści z wykształceniem średnim stanowią drugą co do wielkości grupę- 32,4 %. Najmniej jest turystów z wykształceniem niższym, bo tylko 4,3%.

Wykres nr 8. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wykonywany zawód- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Pracujący turyści stanowią najliczniejszą grupę osób wśród odwiedzających Bułgarię. Na drugim miejscu- 20,4 % znajdują się studenci. O ponad połowę mniejszą grupę stanowią emeryci- 6,8%. Do najrzadziej odwiedzających Bułgarię osób należy zaliczyć gospodyni domowe, bezrobotnych i innych.

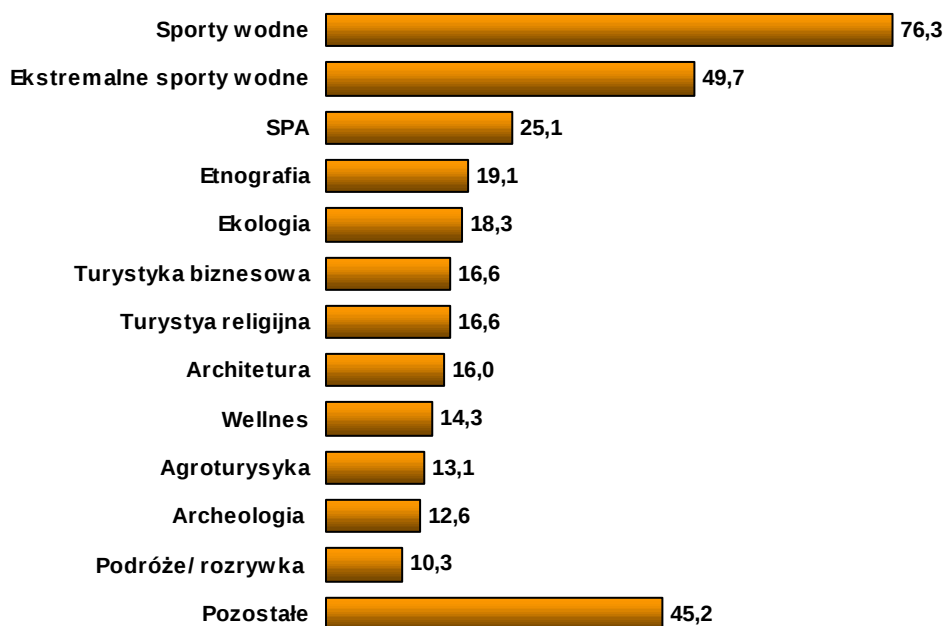

Wykres nr 9. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię na stałych i nowych turystów- 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Regularnie odwiedzający Bułgarię turyści stanowią liczniejszą grupę turystów. Ich udział w rynku turystycznym wynosi 59 %. Nieco mniejszą, ale równi liczną grupę stanowią nowi turyści, odwiedzający Bułgarię po raz pierwszy- 41%.

Wykres nr 10. Zainteresowania turystów podczas pobytu w Bułgarii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

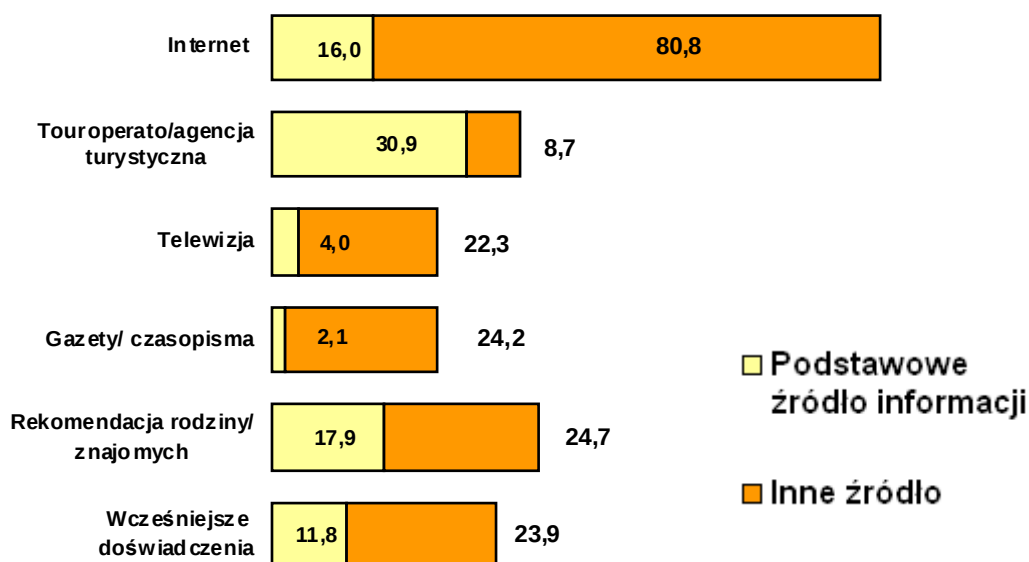
Podczas pobytu w Bułgarii turyści wybierają różne rodzaje zajęć. Największa liczba z nich decyduje się na sporty wodne, których uprawianie umożliwia wybrzeże Morza Czarnego. Duża liczba wybiera też ekstremalne sporty wodne. Spora grupa wybiera SPA, turystykę etnograficzną oraz ekologię. Najmniejsza liczba osób decyduje się na agroturystykę, archeologię oraz podróże i rozrywkę.

Tab. nr 12. Środek lokomocji wybierany przez turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię.

Samolot	41,3 %
Autobus	30,4 %
Samochód	26,1 %
Pociąg	0,3 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

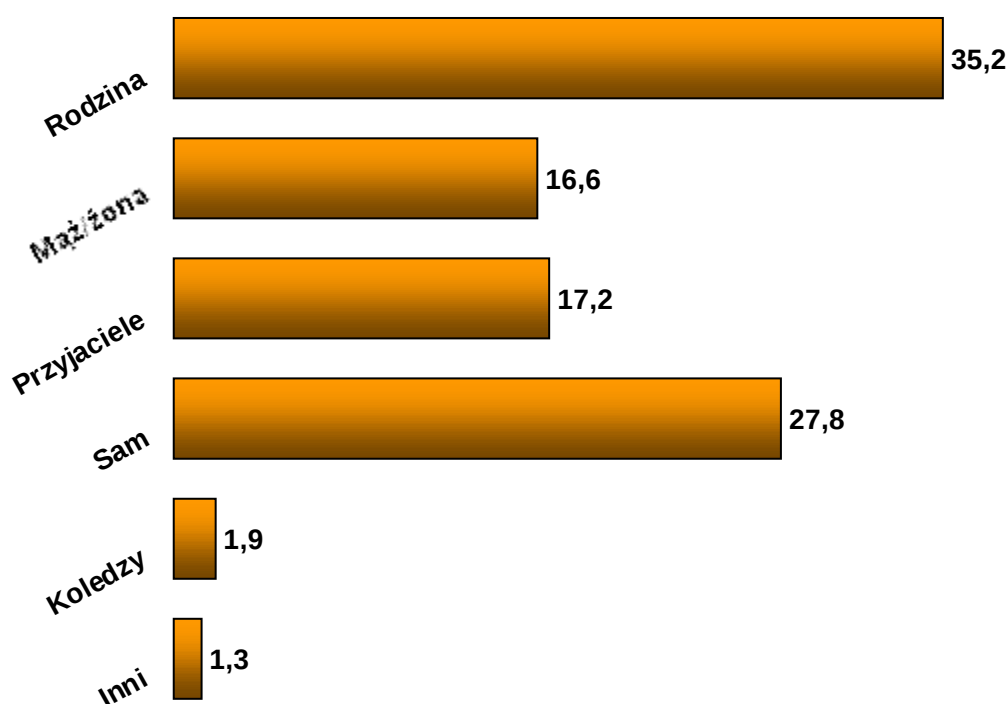
Turyści zagraniczni przybywający do Bułgarii w przeważającej liczbie wybierają lot samolotem-41,3%. Prawie 10% mniej wybiera autobus- 30,4%. Na samochód decydują się tylko 26,1% . Najmniej osób wybiera podróż pociągiem.

Wykres nr 11. Źródła informacji z jakich korzystają turyści zagraniczni przed przyjazdem do Bułgarii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Turyści zagraniczni wybierający się do Bułgarii korzystają z różnych źródeł informacji. Jako podstawowe źródło w pierwszej kolejności wybierają touroperatorów oraz agencje turystyczne. Słuchają również opinii swoich znajomych, a także korzystają z Internetu i swoich wcześniejszych doświadczeń. Najrzadziej jako źródło informacji wybierają telewizję oraz gazety i czasopisma. W drugiej kolejności korzystają z informacji zaczerpniętej z Internetu oraz rekomendacji znajomych. Jeśli turyści nie znajdą szukanych informacji w podstawowych źródłach informacji korzystają również z telewizji, gazet oraz wcześniejszych doświadczeń.

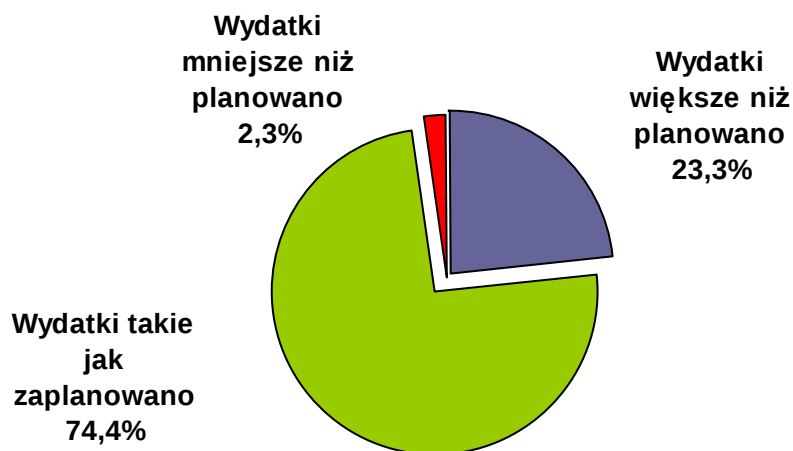

Wykres nr 12. Osoby towarzyszące turystom zagranicznym w podróżach do Bułgarii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

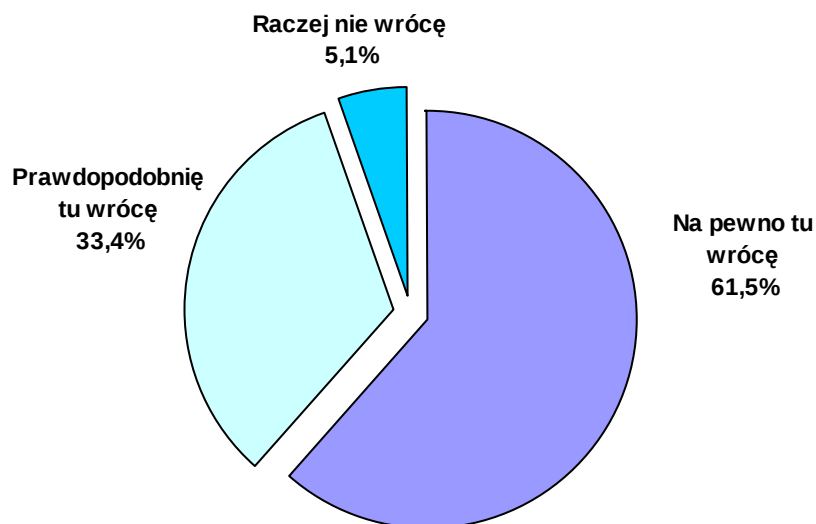
Przeważająca liczba turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię przyjeżdża w towarzystwie swoich rodzin. Na drugim miejscu znajdują się osoby ceniące sobie samotne podróże. Nieco mniej osób porusza się w towarzystwie przyjaciół oraz męża czy żony. Najmniej osób przyjeżdża w towarzystwie kolegów oraz innych osób.

Poniższy wykres nr 13 przedstawia wydatki turystów odwiedzających Bułgarię. 74,4 % turystów wydaje na przyjemności tyle, ile zaplanowało przed wyjazdem. Aż 23,3 % osób wydaje podczas wakacji więcej niż planowało. Tylko 2,3% turystów wydaje mniej niż zaplanowało przed wyjazdem.

Wykres nr 13. Wydatki turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Wykres nr 14. Stosunek turystów zagranicznych do powrotu po pierwszej wizycie w Bułgarii.

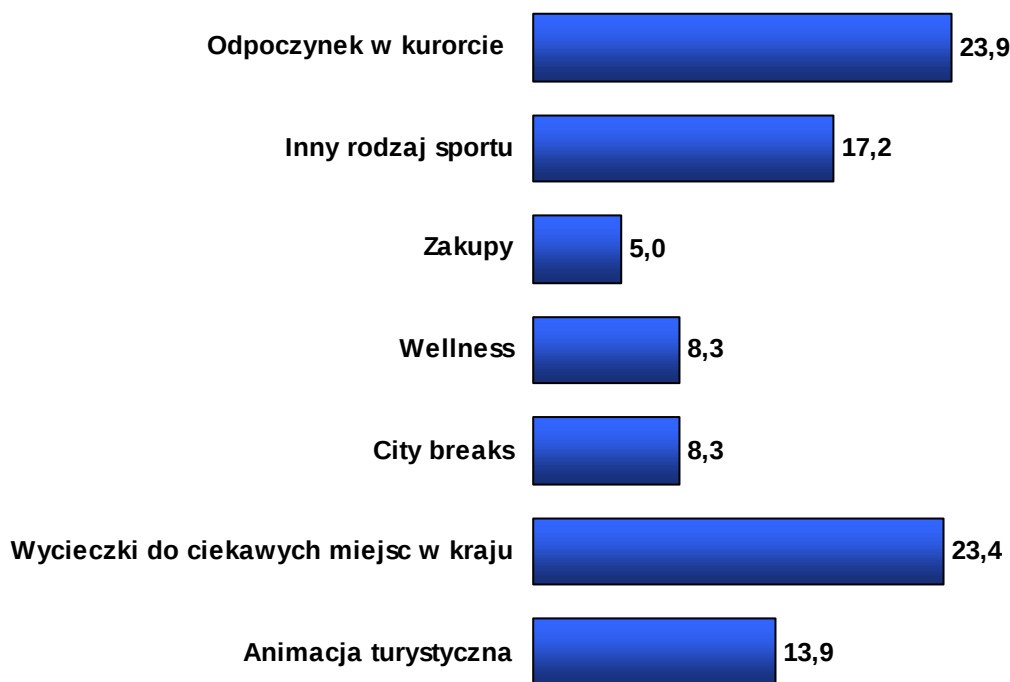

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Wykres nr 14 przedstawia stosunek turystów zagranicznych do powrotu po pierwszej wizycie w Bułgarii. Ponad połowa turystów po wyjeździe z Bułgarii zadeklarowało, że na

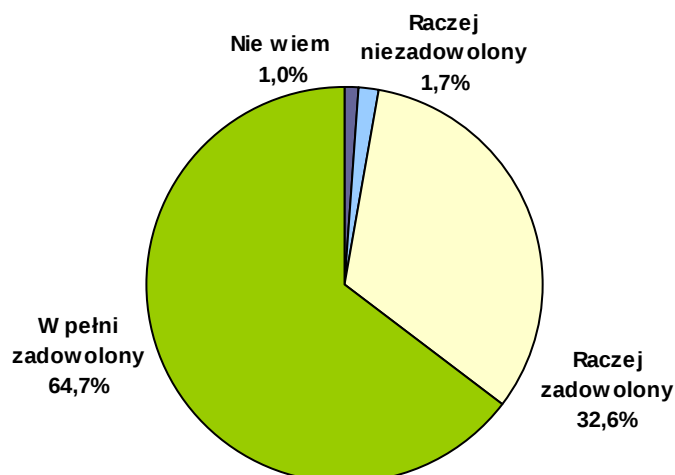
pewno tu wróci. Około 33% powiedziało, że prawdopodobnie tu wróci. Tylko 5,1% raczej nie wróci do Bułgarii ponownie.

Wykres nr 15. Alternatywne formy działalności w wolnym czasie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

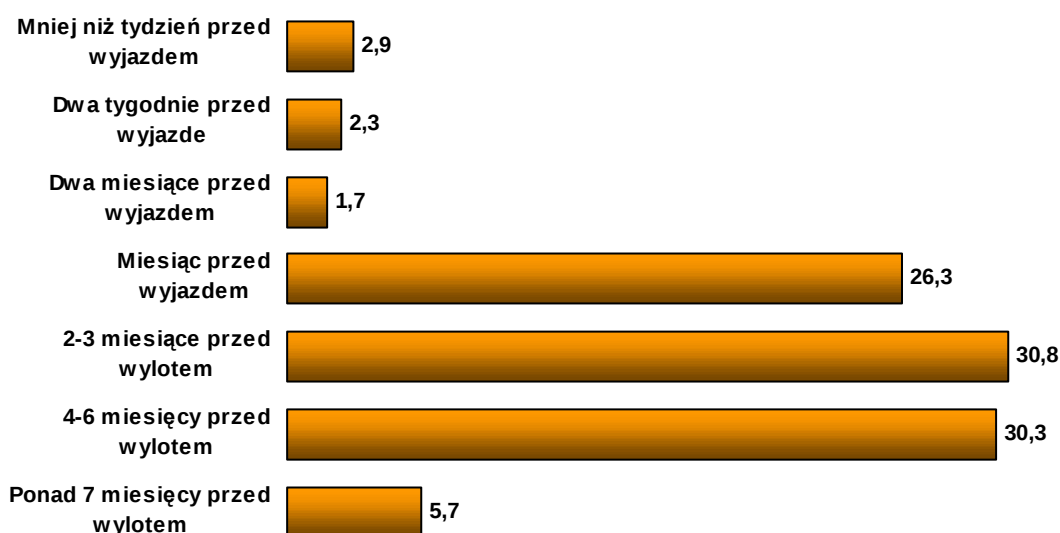
Wykres nr przedstawia alternatywne formy działalności turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię w wolnym czasie. Najwięcej osób decyduje się na odpoczynek w kurorcie, wycieczki fakultatywne oraz inne rodzaje sportu. Najmniejszym zainteresowaniem cieszą się zakupy, Wellnes oraz Spa.

Wykres nr 16. Ogólne zadowolenie z pobytu w Bułgarii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Powyższy wykres przedstawia ogólne zadowolenie turystów zagranicznych z pobytu w Bułgarii. Aż 64,7 % turystów jest w pełni zadowolona z pobytu. 32,6 % jest raczej zadowolona. 1,7 % jest raczej niezadowolonych a 1% nie potrafi wyrazić opinii na temat spędzonego pobytu w Bułgarii.

Wykres nr 17. Okres planowania podróży do Bułgarii przez turystów zagranicznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Na powyższym wykresie możemy zaobserwować z jakim wyprzedzeniem turyści planują wyjazd do Bułgarii. Najwięcej z nich planuje podróż od 2-3 miesięcy przed wylotem- 30,8 %. Równie dużo osób, bo aż 30,3 % planuje wyjazd 4-6 miesięcy wcześniej. 26,3 % planuje wyjazd miesiąc przed wyjazdem. 5,7 % za planowanie wyjazdu zabiera się już na 7 miesięcy przed wylotem. Od 2-3% wyjazd planuje w ostatnim tygodniu. Najmniej osób- 1,7% planuje wyjazd na 2 miesiące przed wyjazdem.

III. Rynek emisji turystycznej.

3.1. Turystyka zagraniczna.

Tab. nr 13. Wyjazdy bułgarskich turystów za granicę w latach 2002-2008.

Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	3 188 384	3 403 402	3 881 693	4 234 866	4 180 357	4 514 547	5 726 767

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e.htm

Tabela nr 13 przedstawia wyjazdy bułgarskich turystów za granicę w latach 2002-2008. Pomijając rok 2006, w którym nastąpił niewielki spadek wyjazdów możemy zaobserwować tendencję wzrostową i zwiększone zainteresowanie Bułgarów wyjazdami za granicę. Najmniej turystów wyjechało w roku 2002- 3 188 384 mln, najwięcej natomiast roku 2008- 5 726 767 mln.

Tab. nr 14. Wielkość wyjazdów bułgarskich turystów według kraju przeznaczenia w 2008 r.

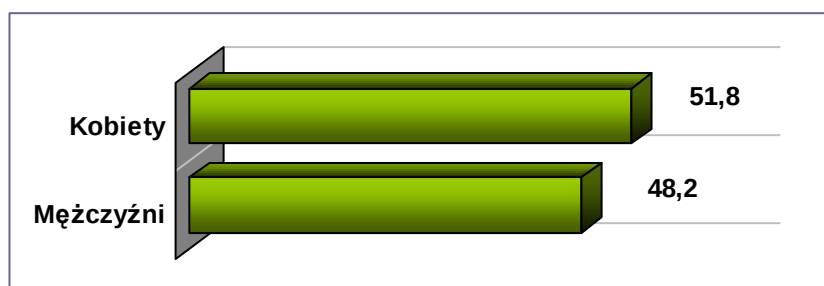
	Kraj	Ogółem	2008/2007 %
	Ogółem	5 726 767	26,9
1	Grecja	1 709 510	84,8
2	Turcja	1 227 189	1,2
3	Serbia	485 310	0,2
4	Rumunia	481 564	128,2
5	Macedonia	346 384	5,1
6	Niemcy	332 643	13,0
7	Włochy	164 023	-9,7
8	Wielka Brytania	160 034	31,3
9	Hiszpania	153 174	-2,4
10	Austria	137 654	15,1
16	Polska	32 067	26,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.nsi.bg/SocialActivities_e.htm

W 2008 roku Bułgarzy odbyli łącznie 5 726 767 mln podróży zagranicznych, co w sumie stanowi 26,9 % więcej niż w roku ubiegłym. Taki wynik wskazuje na zwiększone zainteresowanie obywateli bułgarskich urlopem za granicą. Większość obywateli bułgarskich wykazuje zainteresowanie sąsiednią Grecją- 1 709 510 mln, osiągając tym samym 84,8 % wzrost w porównaniu do roku ubiegłego. Na drugim miejscu znalazła się Turcja z łączną liczbą wyjazdów w wysokości 1 227 189 mln i małym wzrostem gospodarczym- 1,2 %. Szczególnie silnym wzrostem wykazała się Rumunia- 128,8 % w porównaniu do roku 2007. W pierwszej dziesiątce wzrostem gospodarczym wykazały się: Niemcy- 13%, Wielka Brytania- 31,3 % oraz Austria 15,1 %.

Niestety do dziesiątki najczęściej odwiedzanych krajów przez Bułgarów nie zaliczyła się Polska zajmując w tej klasyfikacji 16 miejsce. Jednak pomimo mniejszego zainteresowania i mniejszej liczby wyjazdów- 32 067 tys. Polska wykazała się dość dużym wzrostem- 26,1 % w porównaniu z krajami znajdującymi się w pierwszej dziesiątce.

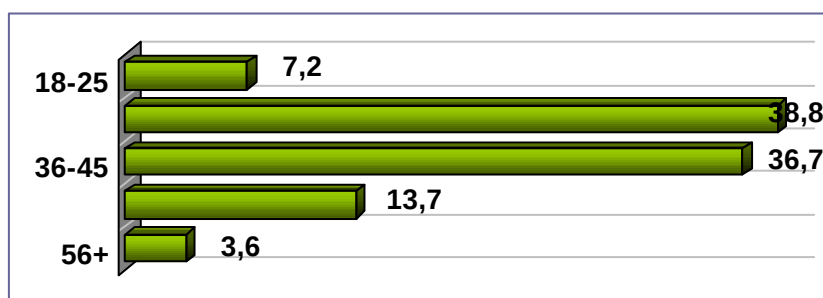
3.2. Turystyka krajowa.

Wykres nr 18. Podział bułgarskich turystów ze względu na płeć.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

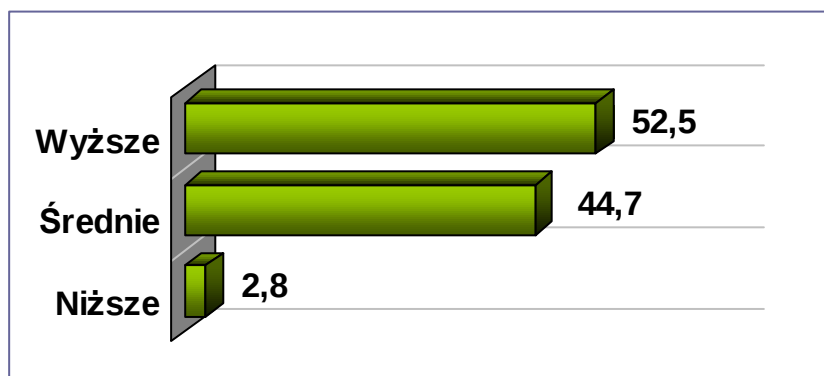
Wśród bułgarskich turystów przeważającą liczbę stanowią kobiety- 51,8 %. Mężczyźni natomiast stanowią 48,2 % turystów.

Wykres nr 19. Podział bułgarskich turystów ze względu na wiek.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

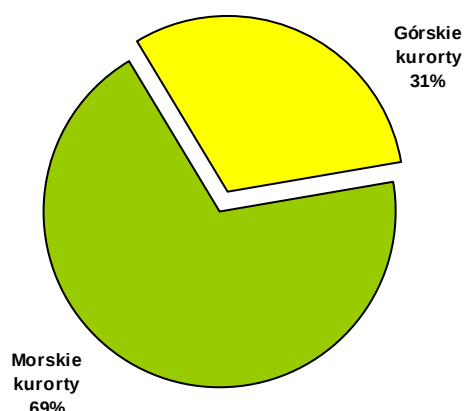
Na powyższym wykresie możemy zaobserwować, że największą grupę turystów stanowią osoby w wieku 26- 35 lat- 38,8 %. Równie liczną grupą są osoby w wieku 36-45 lat- 36,7 %. Około 23% turystów mniej to osoby w wieku 46-55 lat- 13,7%/ Najmniejszą grupę bułgarskich turystów stanowią osoby w wieku 18- 25 lat oraz osoby powyżej 56 lat.

Wykres nr 20. Podział bułgarskich turystów ze względu na wykształcenie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

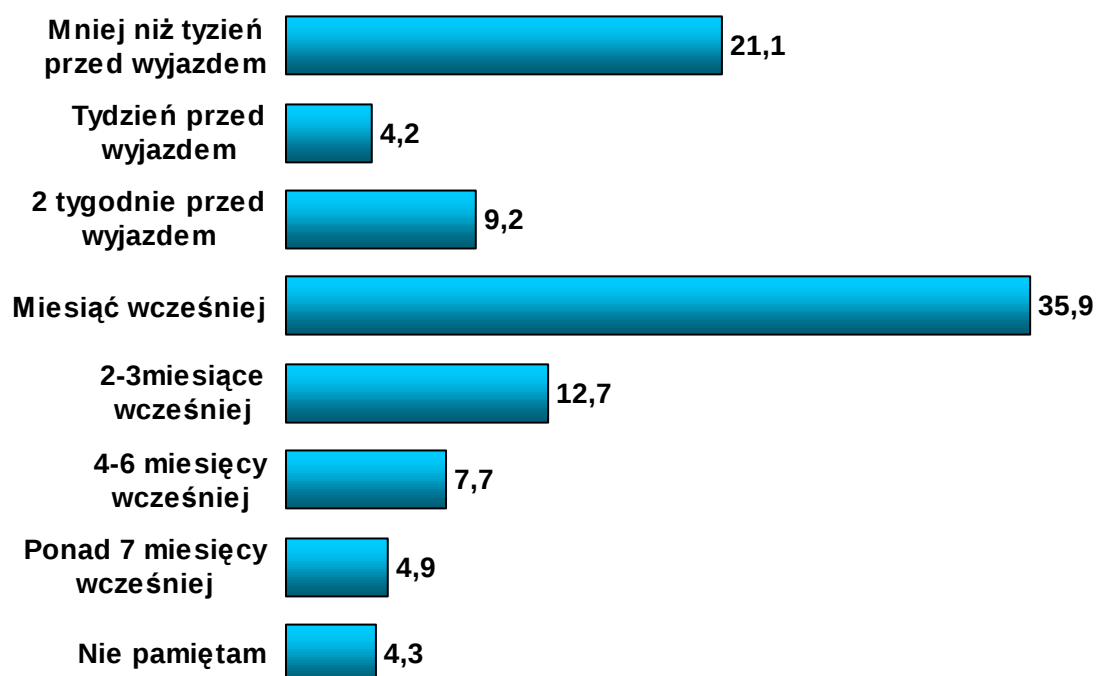
Najwięcej osób uprawiających turystykę krajową posiada wykształcenie wyższe. Takich osób jest ponad połowa, czyli 52,5 %. Nieco mniej turystów posiada wykształcenie średnie- 44,7 %. Najmniej turystów, to osoby z wykształceniem niższym- 2,8%.

Wykres nr 21 . Podział bułgarskich turystów ze względu na preferowane miejsce wypoczynku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

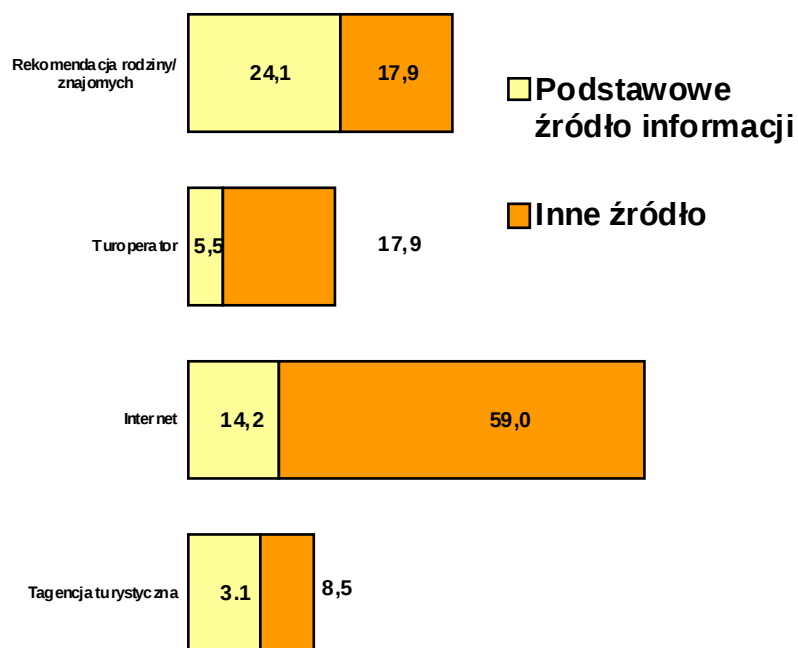
Bułgarzy uprawiający turystykę krajową preferują wypoczynek w morskich kurortach. Ten rodzaj turystyki wybiera aż 69 % osób. Mniej- 31% osób woli turystykę górską oraz odpoczynek w górskich kurortach.

Wykres nr 22. Okres planowania podróży przez Bułgarów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

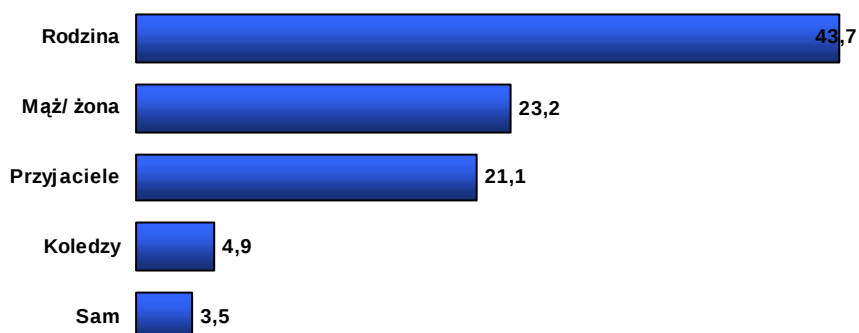
Najwięcej osób wybierających się na wypoczynek planuje swoją podróż około miesiąc wcześniej- 35,9 %. 21,1% decyduje się rozpocząć planowanie na mniej niż tydzień przed wyjazdem. 12,7% rozpoczyna myślenie i planowanie 2-3 miesiące wcześniej. Około 9% spośród turystów planuje podróż na 2 tygodnie przed wyjazdem. Najmniej, bo 4,2 % przygotowuje się do wyjazdu rdczeń wcześniej.

Wykres nr 23. Źródła informacji z jakich korzystają bułgarscy turyści przed wyjazdem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

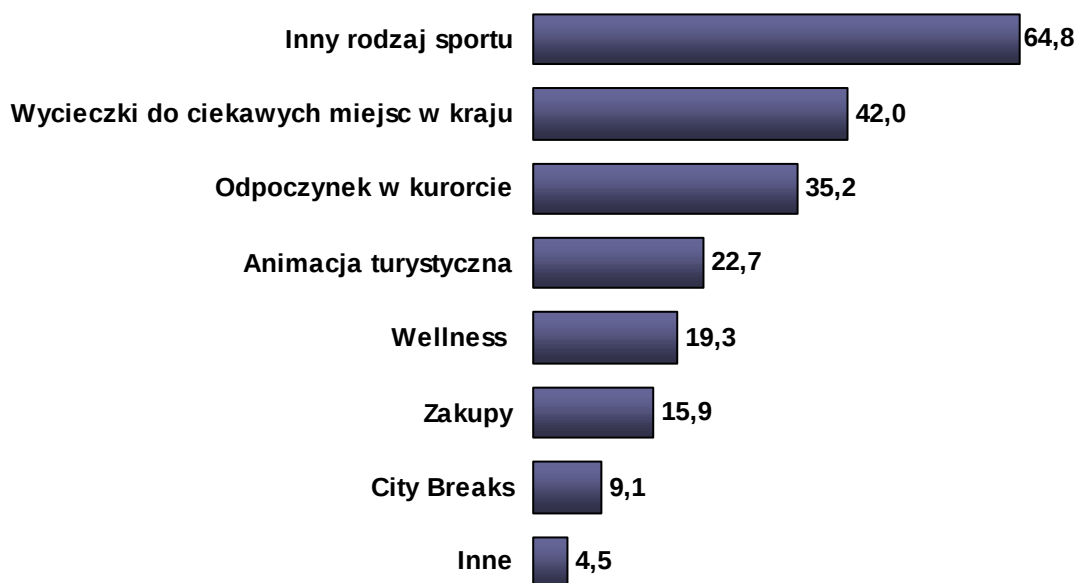
Najwięcej osób za podstawowe źródło informacji wybiera rekomendację znajomych oraz rodziny- 24,1 %. 14,2 % korzysta z informacji zamieszczonych w Internecie. Najmniej osób korzysta z pomocy touroperatora oraz agencji turystycznych. Jeśli osoby te nie znajdą interesujących ich informacji, korzystają z drugiego źródła. Najwięcej- 59 % wybiera wtedy Internet. Około 18 % decyduje się na touroperatora oraz rekomendacje znajomych. Najmniej osób w takiej sytuacji decyduje się na agencję turystyczną.

Wykres nr 24. Osoby towarzyszące bułgarskim turystom w podróży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

Najwięcej- 43,7 % turystów odbywa podróże w towarzystwie rodziny (z dziećmi). Około 23 % podróżuje w towarzystwie tylko żony lub męża. Około 21% decyduje się na towarzystwo przyjaciół. Najmniej osób podróżuje z kolegami lub w samotności.

Wykres nr 25. Alternatywne formy działalności w wolnym czasie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: www.tourism.government.bg/bg/stat.php

IV. Znaczenie rynku turystycznego Bułgarii dla Polski.

Przyjazdy Bułgarów do Polski

Według Instytutu Turystyki w 2007 r. do Polski odbyło się około 15 mln przyjazdów turystów- cudzoziemców, którzy spędzili u nas przynajmniej jedną noc. Liczba przyjazdów z niasąsiedzkich krajów UE wzrosła o 5,5%, z Niemiec zaś spadła o 3 %.

W poniższej tabeli zostały przedstawione przyjazdy Bułgarów do Polski w latach 2004-2007. Możemy zauważyć, że z roku na rok zainteresowanie naszym krajem rośnie. Od roku 2004 do 2007 liczba turystów wzrosła o 19,6 tys.

Tab. nr 15. Przyjazdy Bułgarów do Polski w latach 2004- 2007 (tys.)

Przyjazdy				
2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	Zmiany w 2007 r.
53,5	61,2	65,6	73,1	11,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.intur.com.pl/przyjazd.htm

W tabelce nr możemy zaobserwować tendencję wzrostową w przyjazdach Bułgarów do Polski w latach 2004-2007. Najmniej turystów przyjechało w 2004 r.- 53,5 tys., a najwięcej w 2007 r.-73,1 tys.

Miejsce noclegów turystów z Bułgarii.

Tab. nr 16. Bułgarzy korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania według rodzajów obiektu (2007 r.).

Ogółem	8 774
Hotele	6 019
Motele	125
Pensjonaty	32
Inne obiekty hotelowe	1 009
Domy wycieczkowe	32
Schroniska	12
Schroniska młodzieżowe	118
Szkolne schroniska młodzieżowe	89
Ośrodki wczasowe	41
Ośrodki kolonijne	-
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	132
Domy pracy twórczej	28
Kempingi	38
Pola biwakowe	-
Zakłady uzdrowiskowe	13
Pozostałe niesklasyfikowane	1 052

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2007 r.” GUS.

Najwięcej turystów korzysta z hoteli- 6019, które stanowią około $\frac{3}{4}$ całej bazy noclegowej. Na drugim miejscu znajdują się pozostałe niesklasyfikowane obiekty- 1052, a na trzecim inne obiekty hotelowe. Najmniej Bułgarzy korzystają ze schronisk oraz zakładów uzdrowiskowych oraz domów pracy twórczej. Według Głównego Urzędu Statystycznego nikt nie korzysta z ośrodków kolonijnych oraz pól biwakowych.

Udzielone noclegi turystom z Bułgarii według obiektów hotelarskich.

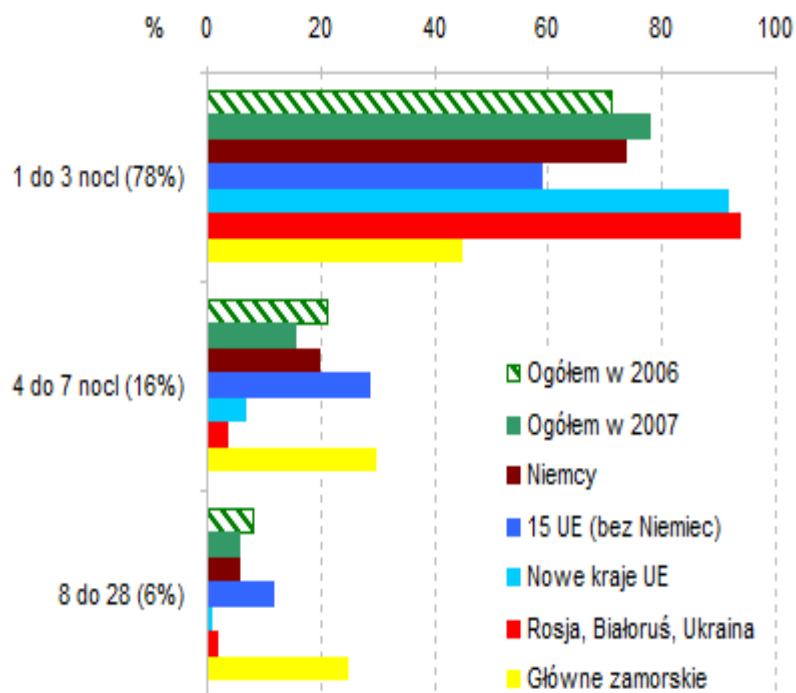
Tab. nr 17. Liczba noclegów udzielonych bułgarskim turystom w turystycznych obiektach zakwaterowania według rodzajów obiektów (2007r.).

Ogółem	21 830
Hotele	12 924
Motele	137
Pensjonaty	173
Inne obiekty hotelowe	3 945
Domy wycieczkowe	45
Schroniska	12
Schroniska młodzieżowe	177
Szkolne schroniska młodzieżowe	165
Ośrodki wczasowe	198
Ośrodki kolonijne	-
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	371
Domy pracy twórczej	38
Kempingi	241
Pola biwakowe	-
Zakłady uzdrowiskowe	41
Pozostałe niesklasyfikowane	3 308

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2007 r.” GUS.

Największa liczba noclegów została udzielona bułgarskim turystom w hotelach-12 924. Na drugim miejscu znajdują się inne obiekty noclegowe, a na trzecim pozostałe niesklasyfikowane z liczbą udzielonych noclegów- 3 308. Najmniej noclegów udzielono w domach pracy twórczej oraz w schroniskach. Bułgarscy turyści w ogóle nie skorzystali z ośrodków kolonijnych oraz z pól biwakowych.

Długość pobytu w Polsce.

Wykres nr 26. Długość pobytu turystów w Polsce (2007 r.)

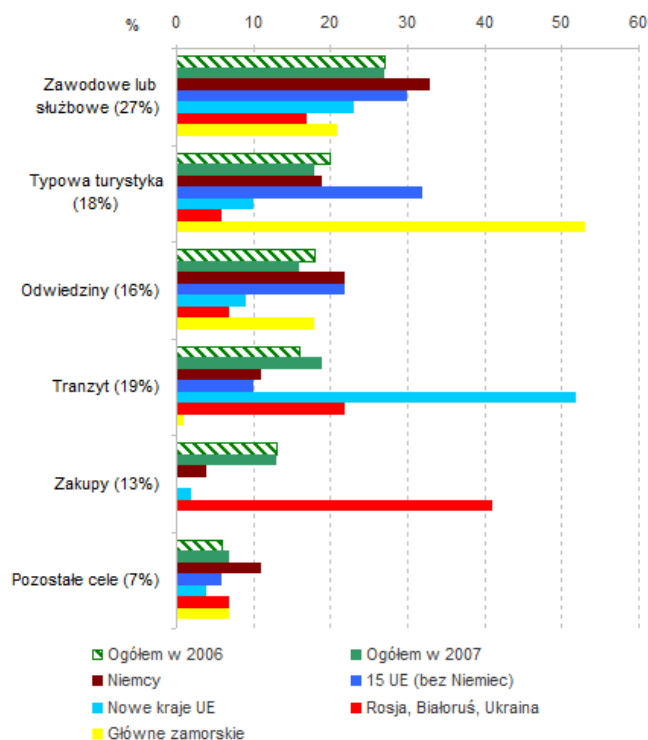
Źródło: www.intur.com.pl/turysci2007_1.html (30.04.2009)

W 2007 roku średnia długość pobytu mierzona liczbą noclegów była mniejsza niż w 2006 r. i wyniosła niespełna 3 noce. Na powyższym wykresie widać, że najwięcej turystów z nowych krajów UE- w tym Bułgaria przyjeżdżając korzysta z od 1 do 3 noclegów. Tak krótko przebywali u nas ci, którzy przyjechali w celach służbowych, na zakupy lub przejeżdżali tranzytem. Około połowę mniej korzysta z od 4 do 7 noclegów, co wiąże się często z przyjazdem w celach typowo turystycznych i rodzinno- towarzyskich. Tylko niewielka liczba wybiera się na dłuższy pobyt, korzystając z od 8 do 28 noclegów i są to przyjazdy w celach religijnych, zdrowotnych czy też podjęcia dorywczej pracy.

Cel pobytu.

Poniższy wykres przedstawia cel pobytu turystów zagranicznych w Polsce. Największa liczba turystów z nowych krajów UE korzysta z tranzytu, który kształtuje się na poziomie około 50 %. Drugie miejsce zajmują cele zawodowe lub służbowe, których znaczenie ostatnio wzrosło w przyjazdach do Polski. Typowa turystyka zajmuje niecałe 10 % i w porównaniu z krajami, które wcześniej przystąpiły do UE wskaźnik ten wypada słabo.

Odwiedziny przyjaciół i krewnych klasują się na poziomie około 9%, a zakupy na około 2%. Pozostałe cele zajmują około 4%.

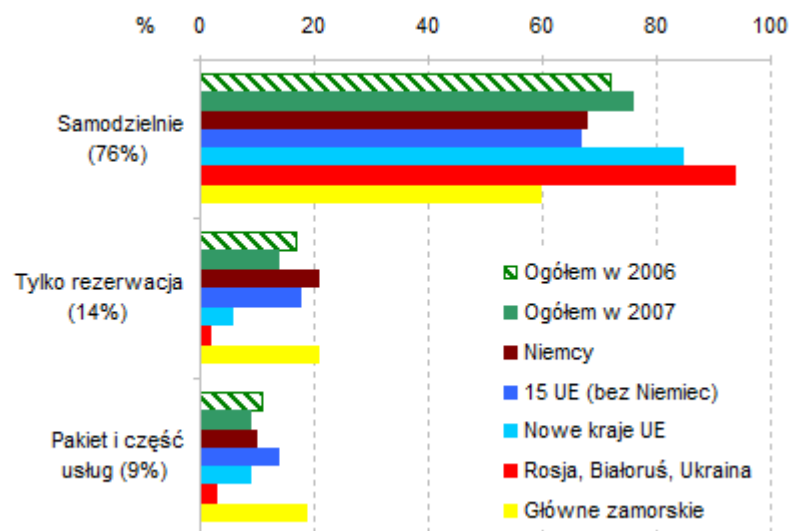

Wykres nr 27. Cele pobytu turystów zagranicznych w Polsce (2007 r.).

Źródło: www.intur.com.pl/turysci2007_1.html (30.04.2009)

Organizacja podróży.

Poniższy wykres przedstawia formę organizacji podróży turystów przyjeżdżających do Polski. W ciągu ostatnich lat możemy zaobserwować na rynku zainteresowanie turystów usługami biur podróży. Jednak w 2007 r. nastąpił spadek. Ogółem pakiet lub część usług wykupiło około 9% turystów z nowych krajów UE. Kolejne 6 % skorzystało z wcześniejszej rezerwacji. Nowe kraje członkowskie Unii Europejskiej charakteryzuje znaczna przewaga przyjazdów samodzielnie organizowanych.

Wykres nr 28. Forma organizacji podróży turystów zagranicznych w Polsce (2007 r.).
 Źródło: www.intur.com.pl/turysci2007_1.html (30.04.2009)

Zakończenie.

Bułgaria to jeden z niewielu krajów europejskich, oferujących zarówno wypoczynek w nadmorskich kurortach jak i w górach, w małych miasteczkach oraz dużych miastach. Turystyka stanowi podstawę bułgarskiej gospodarki. Dzięki wspaniałemu usytuowaniu na mapie Europy, znakomitym bogactwom naturalnym, ukształtowaniu terenu i umiarkowanemu klimatowi bułgarska turystyka w ostatnich latach posuwa się dynamicznie do przodu.

Pomimo tendencji spadkowej w wielkości ruchu turystycznego odnotowanej na początku lat 90., turystyka bułgarska odbija się aby na początku XXI wieku zanotować wzrost zainteresowania Bułgarią jako celem podróży.

Ruch turystyczny Bułgarii w blisko 80 % koncentruje się w strefie czarnomorskiej⁵. Bułgaria jest krajem o wyraźnie zaznaczonym letnim sezonie turystycznym. Na lipiec i sierpień przypada tu około 50 % przyjazdów z zagranicy.

Uważam, że cały czas Bułgaria dla większości osób kojarzy się głównie z wypoczynkiem w nadmorskich kurortach, co potwierdzają dane statystyczne określające skupienie ruchu turystycznego w poszczególnych regionach kraju. Najwięcej gości zagranicznych przyjeżdżających nad Morze Czarne korzysta z uroków Słonecznego Brzegu czy Złotych Piasków. Głównym miastem bułgarskiego wybrzeża jest tętniąca życiem Warną. Z miast najwięcej cudzoziemców przyciąga starannie rozplanowana Sofia, stolica kraju. Drugie co do popularności miasto Płowdiw, słynący z najpiękniejszej na Bałkanach XIX-wiecznej architektury. Góry Riła, Pirin, Stara Płanina zachwycają wspaniałymi, wysokogóorskimi krajobrazami, o których niestety mogli się przekonać tylko nieliczni. Aby to zmienić i poszerzyć zakres turystyki o góry Bułgaria rozpoczęła kampanię reklamującą piękno swego kraju. Ten ogromny potencjał i możliwość oferowania tak zróżnicowanej oferty turystycznej Bułgaria musi nauczyć się odpowiednio wykorzystywać, aby w przyszłości nie została odsunięta przez turystów na dalszy plan na liście upragnionych wakacji.

⁵ Z. Kruczek, Europa. Geografia turystyczna, Proksenia, Kraków 2008.

Wykaz tabel:

Tab. nr 1. Najwyższe szczyty Bułgarii.

Tab. nr 2. Średnie temperatury w °C w wybranych miejscowościach.

Tab. nr 3. Grupy etniczne w Bułgarii wg spisu ludności z 2001 r.

Tab. nr 4. Struktura wiekowa.

Tab. nr 5. Turyści zagraniczni przyjeżdżający do Bułgarii w latach 2002-2008.

Tab. nr 6. Przyjazdy turystów z zagranicy do Bułgarii według kraju pochodzenia oraz celu wizyty w 2008 r.

Tab. nr 7. Odwiedziny turystów z UE (bez tranzytu) w latach 2007- 2008 i ich udział w rynku turystycznym Bułgarii.

Tab. nr 8. Przyjazdy polskich turystów do Bułgarii w latach 2002- 2008.

Tab. nr 9. Baza noclegowa w Bułgarii z podziałem na miasta w 2008 r.

Tab. nr 10. Całkowita liczba spędzonych nocy oraz dochód z noclegów (w levach) w 2008 roku.

Tab. nr 11. Noce spędzone przez obcokrajowców w hotelach i innych ośrodkach zakwaterowania zbiorowego w 2004 r.

Tab. nr 12. Środek lokomocji wybierany przez turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię.

Tab. nr 13. Wyjazdy bułgarskich turystów za granicę w latach 2002-2008.

Tab. nr 14. Wielkość wyjazdów bułgarskich turystów według kraju przeznaczenia.

Tab. nr 15. Przyjazdy Bułgarów do Polski w latach 2004- 2007 (tys.)

Tab. nr 16. Bułgarzy korzystający z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania według rodzajów obiektu (2007 r.).

Tab. nr 17. Liczba noclegów udzielonych bułgarskim turystom w turystycznych obiektach zakwaterowania według rodzajów obiektów (2007r.).

Wykaz wykresów:

Wykres nr 1. Dochody i wydatki w turystyce międzynarodowej w 2008 r.
(w mln euro).

Wykres nr 2. Ogólna liczba turystów, a liczba turystów z UE w latach 2000-2008
(w tysiącach).

Wykres nr 3. Udział procentowy poszczególnych państw w rynku turystycznym Bułgarii-
2008 r.

Wykres nr 4. Średnia długość pobytu obcokrajowców w Bułgarii we wszystkich ośrodkach zakwaterowania zbiorowego (liczba nocy) na tle innych państw europejskich w 2004 r.

Wykres nr 5. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na płeć- 2008 r.

Wykres nr 6. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wiek- 2008 r.

Wykres nr 7. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wykształcenie- 2008 r.

Wykres nr 8. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię ze względu na wykonywany zawód- 2008 r.

Wykres nr 9. Podział turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię na stałych i nowych turystów- 2008 r.

Wykres nr 10. Zainteresowania turystów podczas pobytu w Bułgarii.

Wykres nr 11. Źródła informacji z jakich korzystają turyści zagraniczni przed przyjazdem do Bułgarii.

Wykres nr 12. Osoby towarzyszące turystom zagranicznym w podróżach do Bułgarii.

Wykres nr 13. Wydatki turystów zagranicznych odwiedzających Bułgarię.

Wykres nr 14. Stosunek turystów zagranicznych do powrotu po pierwszej wizycie w Bułgarii.

Wykres nr 15. Alternatywne formy działalności w wolnym czasie.

Wykres nr 16. Ogólne zadowolenie z pobytu w Bułgarii.

Wykres nr 17. Okres planowania podróży do Bułgarii przez turystów zagranicznych.

Wykres nr 18. Podział bułgarskich turystów ze względu na płeć.

Wykres nr 19. Podział bułgarskich turystów ze względu na wiek.

Wykres nr 20. Podział bułgarskich turystów ze względu na wykształcenie.

Wykres nr 21. Podział bułgarskich turystów ze względu na preferowane miejsce wypoczynku.

Wykres nr 22. Okres planowania podróży przez Bułgarów.

Wykres nr 23. Źródła informacji z jakich korzystają bułgarscy turyści przed wyjazdem.

Wykres nr 24. Osoby towarzyszące bułgarskim turystom w podróży.

Wykres nr 25. Alternatywne formy działalności w wolnym czasie.

Wykres nr 26. Długość pobytu turystów w Polsce (2007 r.)

Wykres nr 27. Cele pobytu turystów zagranicznych w Polsce (2007 r.).

Wykres nr 28. Forma organizacji podróży turystów zagranicznych w Polsce (2007 r.).

Wykaz map:

Mapa nr 1. Położenie Bułgarii.

Mapa nr 2. Mapa fizyczna Bułgarii.

Bibliografia:

J. Bousfield, D. Richardson, Przewodnik Pascala. Bułgaria, Pascal, Bielsko-Biała 2006.

Z. Kruczek, Europa. Geografia turystyczna., Proksenia, Kraków 2008.

Berlitz. Bułgaria. Przewodnik kieszonkowy., Berlitz 2007

www.tourism.government.bg

www.nsi.bg

www.intur.com.pl

www.wttc.org

www.get.info/bg

www.wikipedia.pl

www.bestbulgarianproperties.co.uk